

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
APLINKOS POLITIKOS IR VALDYMO KATEDRA

AUŠRA JANUŠKAITĖ
(APLINKOS APSAUGOS POLITIKA IR ADMINISTRAVIMAS)

APLINKOS APSAUGOS INSTITUCIJŲ IŠDUODAMŲ LEIDIMŲ SISTEMOS
Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
prof. habil dr. Vida Motiekaitytė

Vilnius, 2009

TURINYS

ĮVADAS	3
1. LEIDIMŲ SISTEMOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	5
1.1. Aplinkosauginių leidimų reglamentavimas Europos Sąjungoje	5
1.2. Aplinkosauginių leidimų reglamentavimas Lietuvos Respublikoje.....	5
1.3. Leidimų išdavimo procedūros.....	6
1.3.1. Aplinkos ministerija.....	7
1.3.2. Aplinkos apsaugos agentūra.....	9
1.3.3. Regioniniai aplinkos apsaugos departamentai	10
1.3.4. Lietuvos geologijos tarnyba	18
1.3.5. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija.....	20
1.3.6. Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija	20
1.4. E- paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimas	21
2. LEIDIMŲ SISTEMOS FUNKCIONAVIMO TENDENCIJOS.....	23
2.1. Leidimų išdavimas.....	23
2.2. Leidimų kontrolė ir pažeidimai	25
2.3. Ekonominis efektyvumas.....	29
3. APLINKOSAUGINIŲ LEIDIMŲ SISTEMOS EFEKTYVUMAS.....	32
IŠVADOS	35
REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI.....	37
LITERATŪROS SĄRAŠAS	38
SANTRAUKA.....	45
SUMMARY.....	46
PRIEDAI	47

ĮVADAS

Nuolat augantis gyventojų skaičius, mokslinė pažanga, ekonominis vystymasis pasaulyje sukėlė spartų visuomenės poreikių, kurie neretai yra patenkinami aplinkos sąskaita, augimą. Intensyvus aplinkos teršimas bei gamtos išteklių naudojimas, sukėlę ekologinės krizės grėsmę, pastaraisiais dešimtmečiais tapo aktualiomis problemomis, kurias stengiamasi spręsti tiek tarptautiniu tiek nacionaliniu mastu. Tokių problemų sprendimas yra vienas pagrindinių aplinkos politikos uždavinių. Siekiant vykdyti efektyvią aplinkos politiką tiek visame pasaulyje, tiek Lietuvos Respublikoje yra imamasi įvairių priemonių užtikrinančių tinkamą žmonių sąveiką su aplinka. **Temos aktualumą** sąlygojantis veiksnys yra poreikis nagrinėti tokių priemonių, viena iš kurių yra aplinkosauginiai leidimai, efektyvumą, kad nuolat būtų įgyvendinama tinkamiausia aplinkos apsaugos sistema šalyje. Be to, tema yra aktuali ir tuo aspektu, jog aplinkosauginiai leidimai moksliskai nėra nagrinėjami kaip visuma, kadangi aplinkosauginiais leidimais reguliuojama daug skirtingų aplinkos sričių, į kurių analizes įtraukiamos tik atitinkamos leidimų rūšys.

Taigi šio tyrimo **objektas** yra Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų visuma. Tyrimo **dalykas** šių leidimų pobūdis, jų išdavimo tvarka, funkcionavimo ypatumai bei leidimų sistemos efektyvumas.

Atsižvelgiant į šio darbo tyrimo objektą bei dalyką darbo **tikslas** yra išanalizuoti aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų teisinius bei praktinius aspektus, bei nustatyti jų funkcionavimo veiksmingumą.

Siekiant visapusiškai išnagrinėti temą ir pasiekti užsibrėžtą tikslą iškeliami tokie **uždaviniai**:

- Išanalizuoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemą jos reglamentavimo lygmeniu;
- Išanalizuoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų praktinius aspektus;
- Nustatyti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemos efektyvumą.

Šiame darbe keliamą **hipotezę**, jog Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodami leidimai yra efektyvi kontrolės priemonė, tenkinanti tiek kontroliuojamą veiklą vykdančius asmenis, tiek aplinkosauginius poreikius, bei užtikrinanti atitinkamą ekonominį efektyvumą.

Siekiant patvirtinti ar atmesti iškeltą hipotezę bei įgyvendinti šio darbo tikslą buvo naudojami teoriniai ir empiriniai **tyrimo metodai**. Buvo atlikta Lietuvos Respublikos teisės

dokumentų, reglamentuojančių aplinkos apsaugos leidimų funkcionavimo tvarką, analizė. Taip pat statistinių duomenų tyrimas leidžiantis išnagrinėti praktinius aplinkosauginių leidimų aspektus. Ir aplinkos apsaugos ekspertų apklausa, kurios pagalba įvertinamas nagrinėjamų leidimų sistemos efektyvumas.

Darbas sudarytas iš įvado 3 skyrių, rekomendacijų, išvadų bei literatūros sąrašo. Šio darbo dėstomoji dalis struktūriškai susieta su sprendžiamais uždaviniais. Pirmajame skyriuje nagrinėjamas aplinkosauginių leidimų funkcionavimas pagal tai reglamentuojančius teisės aktus. Antrasis skyrius skirtas atskleisti praktiniams aspektams susijusiems su leidimų sistema, o trečiajame skyriuje pateikti apibendrinti aplinkos apsaugos ekspertų apklausos rezultatai, pagal kuriuos įvertinamas aplinkosauginių leidimų sistemos efektyvumas.

Darbe naudojami sutrumpinimai:

ES - Europos Sąjunga;

LR – Lietuvos Respublika;

AM – Aplinkos ministerija;

RAAD – Regiono aplinkos apsaugos departamentas;

VAAI – Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija;

LGT – Lietuvos geologijos tarnyba;

TIPK – taršos integruota prevencija ir kontrolė;

GINL – gamtos išteklių naudojimo leidimas.

1. LEIDIMŲ SISTEMOS TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

1.1. Aplinkosauginių leidimų reglamentavimas Europos Sąjungoje

Aplinkosauginiai aspektai Europos Sąjungos politikoje užima svarbų vaidmenį, todėl ir aplinkosauginių veiksmų reglamentavimas yra viena iš aplinkosaugos politikos sričių.

Kalbant apie aplinkosauginių leidimų reglamentavimą Europos Sąjunga šalims narėms suteikia laisvę savarankiškai nuspręsti kokia leidimų sistema joms tinka labiausiai ir ją įsidiesti, remiantis principu, kad leidimu reglamentuota veikla nedarytų reikšmingos žalos aplinkai ir nebūtų viršijami aplinkosauginiai limitai [51].

Europos Sąjungos lygmeniu yra reglamentuojama taršos integruotos prevencijos leidimų sistema, kuri yra privaloma šalims narėms. Šią sistemą reglamentuoja tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės [48] bei iš dalies ją keičiantys teisės aktai:

- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB dėl visuomenės dalyvavimo rengiant tam tikrus aplinkosaugos planus ir programas [43];
- Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimais sistema [44];
- Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1882/2003 [45].

Taršos integruotos prevencijos esmė yra tai, jog tarša turi būti sustabdoma ten, kur ji susidaro, kad būtų išvengta neigiamų padarinių aplinkai. Tarybos direktyvos 96/61/EB pagrindiniai principai yra:

- Integruotas požiūris;
- Geriausi prieinami gamybos būdai (GPGB);
- Lankstumas;
- Visuomenės dalyvavimas.

Taršos integruota prevencija privalo užtikrinti visapusišką aplinkos apsaugą.

1.2. Aplinkosauginių leidimų reglamentavimas Lietuvos Respublikoje

Už aplinkosauginių leidimų išdavimą bei kontrolę Lietuvos Respublikoje yra atsakinga Aplinkos ministerija bei jai pavaldžios institucijos, tai: Aplinkos apsaugos agentūra, valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija, regionų aplinkos apsaugos departamentai, Lietuvos geologijos tarnyba, Lietuvos hidrometeorologijos tarnyba, valstybinė saugomų teritorijų tarnyba ir kt.

Kadangi kontrolė per leidimus vykdoma daugelyje aplinkosaugos sričių teisinis

reglamentavimas yra gana platus. Pagrindinis teisės aktas numatantis aplinkos apsaugos vykdymą Lietuvos Respublikoje yra aplinkos apsaugos įstatymas [1], remiantis šiuo įstatymu kuriama visa aplinkos apsaugą reglamentuojanti sistema.

Kalbant apie aplinkosauginių leidimų, kaip vieno iš būdų kontroliuoti aplinkosauginius aspektus, reglamentavimą pirmiausiai reikėtų paminėti Aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymą [3], kuriame reglamentuojama valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės sistema, numatomos kontrolę vykdančios institucijos, pareigūnai bei jų veiklos principai.

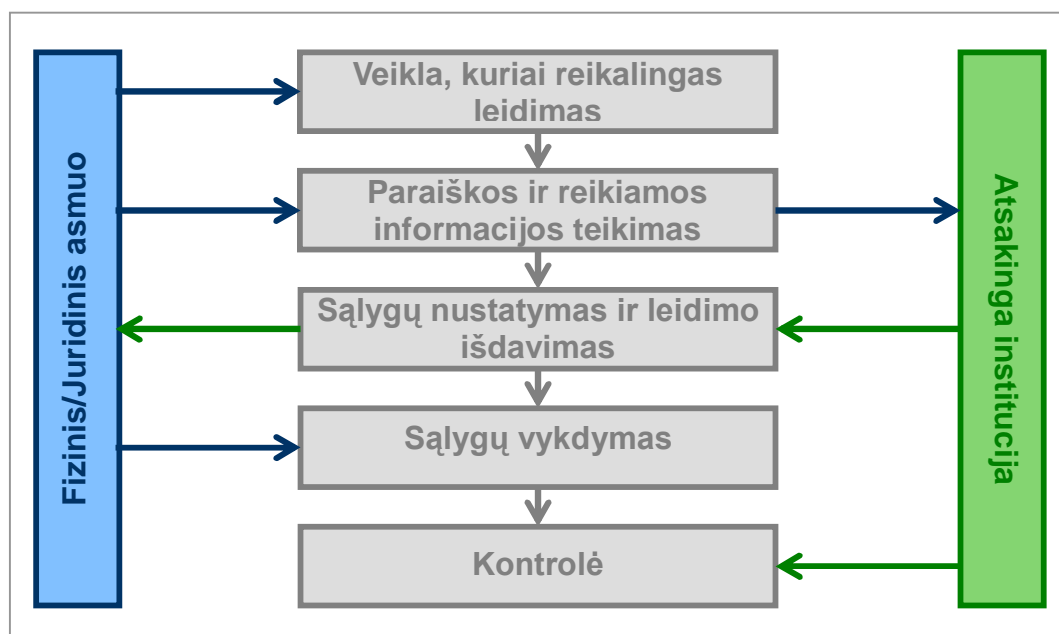
Kiti teisės aktai reglamentuojantys aplinkosauginius leidimus priskirtini atskiroms sritims įtraukiamoms į aplinkosauginį valdymą, tai gali būti:

- gyvosios gamtos apsauga,
- miškų apsauga,
- gamtos išteklių apsauga,
- žemės gelmių apsauga,
- taršos integruota prevencija ir kontrolė bei kt.

Taigi šių sričių valdymą reglamentuojančiuose teisės aktuose, kiekvienu atveju numatyta ir kontrolės per leidimus sistema. Daugeliu atvejų konkrečios procedūros susijusios su leidimais nustatomos aplinkos ministro įsakymais.

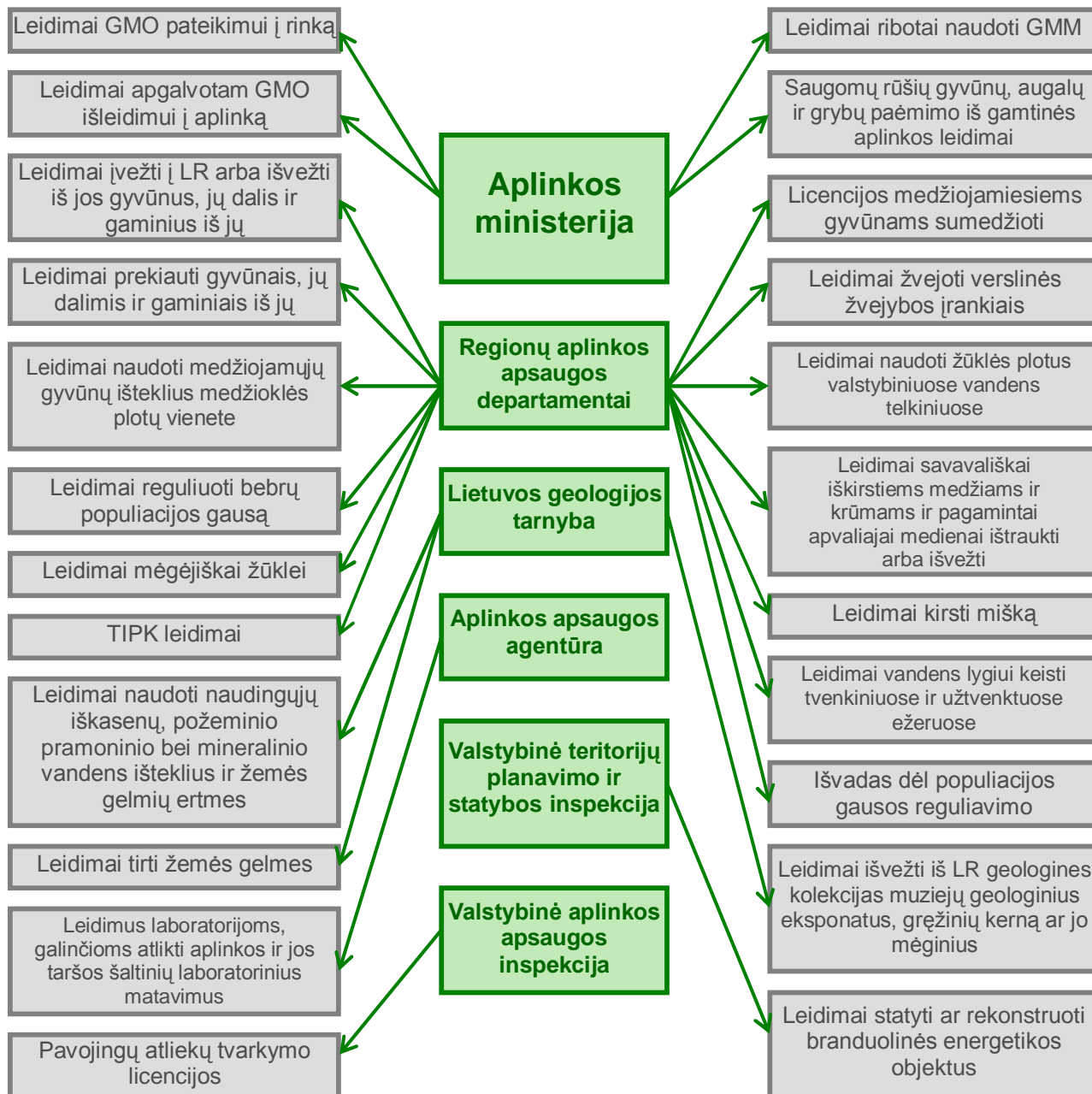
1.3. Leidimų išdavimo procedūros

Norėdamas gauti tam tikro tipo aplinkosauginį leidimą fizinis ar juridinis asmuo privalo tai daryti pagal kiekvienam leidimui numatytą tvarką, tačiau galima išskirti pagrindinius leidimo procedūrų žingsnius taikomus visų rūšių leidimams (1 pav.).

1 pav. Aplinkosauginių leidimų procedūros

Jau minėtos aplinkos ministerija, bei jai pavaldžios institucijos pagal savo kompetenciją yra atsakingos už tam tikrą valstybinio aplinkos apsaugos valdymo sritį, pagal tai joms yra priskirta ir atitinkama atsakomybė už aplinkosauginius leidimus (2 pav.).

2 pav. Aplinkos ministerijai pavaldžios institucijos ir jų išduodami leidimai

1.3.1. Aplinkos ministerija

Pagrindinė aplinkos apsaugos institucija LR yra Aplinkos ministerija, tad ir leidimų išdavime ji užima svarbią poziciją. Pirmiausia taip yra todėl, kad Aplinkos ministras daugeliu atvejų tvirtina leidimų išdavimo tvarką, kitoms aplinkos ministerijai pavaldžioms institucijoms, bei pati ministerija išduota tam tikrus leidimus.

Aplinkos ministerijos nuostatuose [20] nurodomos išduodamų leidimų rūšys, yra šios:

- leidimai ir sutikimai verstis veikla, kurios metu yra naudojami genetiškai modifikuoti organizmai (GMO) ir mikroorganizmai (GMM),
- nustatoma tvarka bei išduodami saugomų rūšių paėmimo iš gamtinės aplinkos leidimai.

Kalbant apie genetiškai modifikuotų organizmų valdymą LR atsakingoji institucija yra Aplinkos ministerija. Taip pat su šia veikla siejamos Sveikatos apsaugos ministerija, Žemės ūkio ministerija, Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba. Yra išskiriami trys leidimų, susijusių su GMO tipai, tai yra:

- 1. leidimai apgalvotam GMO išleidimui į aplinką;**
- 2. leidimai (sutikimai) GMO pateikimui į rinką;**
- 3. leidimai ribotai naudoti GMM.**

Bet koks GMO naudojimas yra griežtai reguliuojamas ES mastu, tad ir LR norint atlikti bet kokią veiklą reikia atlikti nustatytas procedūras ir gauti leidimą. Kiekvienu atveju yra būtinas rizikos aplinkai ir žmogaus sveikatai vertinimas. Norintis gauti vieną iš trijų leidimų fizinis ar juridinis asmuo dar prieš teikdamas paraišką aplinkos ministerijai turi atlikti šį vertinimą, pagal numatytus reikalavimus. Kartu su paraiška teikiamas pranešimas su reikalinga informacija priklausomai nuo pageidaujamo leidimo tipo. Gavusi reikiamus dokumentus aplinkos ministerija priima sprendimą dėl leidimo išdavimo ar neišdavimo, atsižvelgiama ir į genetiškai modifikuotų organizmų valdymo priežiūros komiteto, GMO ekspertų komiteto bei suinteresuotų valstybės institucijų išvadas. Leidimo išdavimas taip pat turi būti suderintas su ES valstybėmis narėmis bei Europos bendrijų Komisija. Labai svarbus aspektas išduodant leidimus susijusius su genetiškai modifikuotais organizmais yra visuomenės informavimas. Nuo pat paraiškos pateikimo dienos visuomenė turi būti supažindinama su numatoma veikla, ji turi teisę teikti motyvuotus pasiūlymus aplinkos ministerijai dėl leidimo išdavimo ir jame numatytų veiklos sąlygų suteikimo, į kuriuos AM privalo atsižvelgti priimdama sprendimą dėl leidimo išdavimo.

Dar vienas svarbus aspektas, kuris galėtų būti siejamas su visuomenės informavimu yra AM kuruojama Genetiškai modifikuotų organizmų duomenų bazė. Šioje duomenų bazėje, publikuojamoje internete, kaupiama informacija susijusi su GMO, tame tarpe ir informacija apie LR išduotus leidimus.

Pagal duomenų bazėje esančius išduotų leidimų sąrašus [56] matome, jog iš viso yra išduoti tik 7 leidimai. Visi jie yra vienos rūšies - Leidimai ribotai naudoti GMM ir GMO. Dėl tokio leidimų pasiskirstymo galima būtų išskirti keletą priežasčių. Kaip viena svarbiausių turėtų būti Lietuvos pozicija GMO atžvilgiu, kuri buvo suformuota vyriausybės dar 2004 m ir nepakito iki šiol – Lietuvoje laikomasi atsargumo, tad akivaizdu jokia veiklos įtraukiančios GMO yra ribojamos, leidimai neišduodami. Tuo tarpu LR išduoti leidimai ribotam GMO ar GMM

naudojimui daugiausiai mokslo tikslams. Laikantis leidime numatytų apribojimų žala aplinkai ar žmonių sveikatai neturėtų būti padaryta, tad atitinka nustatytą Lietuvos požiūrį į GMO. Kita priežastis, ta kad GMO kaip produktus, ar kaip tam tikrų produktų sudedamąsias dalis yra leidžiama vartoti tuo atveju, jei jų naudojimas yra įteisintas ES, taigi daugeliu atvejų LR nebereikia išduoti leidimo.

Kita rūšis leidimų, išduodamų Aplinkos ministerijos yra **saugomų rūšių gyvūnų, augalų ir grybų paėmimo iš gamtinės aplinkos leidimai** [10] Čia minimos saugomos rūšys yra įrašytos į Lietuvos raudonąją knygą bei nurodytos tam tikruose Europos Bendrijos svarbos sąrašuose. Norint gauti tokį leidimą paraiškoje reikalaujama tiksliai nurodyti kiek ir kokios rūšies egzempliorių bus paimama. Be to leidimas išduodamas tik tuo atveju jei neesant kito priimtino būdo siekiama išsaugoti rūšį, išvengti žalos ar mokslo bei mokymo tikslais, o nurodomas tikslas turi būti pagrįstas argumentais. Nors dėl leidimo išdavimo ar neišdavimo sprendimą priima Aplinkos ministerija, ji turi galimybę konsultuotis su Lietuvos raudonosios knygos komisija bei mokslo institucijomis. Priimti sprendimus dėl leidimo išdavimo ar panaikinimo aplinkos ministras yra įgaliojęs Aplinkos ministerijos sekretorių A. Spruogį. Po leidimo išdavimo AM apie tai informuoja atitinkamo regiono aplinkos apsaugos departamentą. Ilgiausias leidimo galiojimo laikas – 4 mėnesiai. Pasibaigus leidimo galiojimui AM būtina pateikti ataskaitą su tiksliais duomenimis kiek ir kokių egzempliorių buvo paimta.

1.3.2. Aplinkos apsaugos agentūra

Aplinkos apsaugos agentūros pagrindinė paskirtis yra rinkti, analizuoti ir teikti patikimą informaciją apie aplinkos būklę, cheminių medžiagų srautus ir taršos prevencijos priemones bei užtikrinti vandens apsaugos ir valdymo organizavimą vandensaugos tikslams pasiekti. Viena iš aplinkos apsaugos agentūrai priskirtų funkcijų yra aplinkos valstybinės laboratorinės kontrolės vykdymas, tad ir leidimų šioje srityje išdavimas. Už šią veiklą agentūroje atsakingas Aplinkos tyrimų departamentas.

Aplinkos apsaugos agentūra išduoda **leidimus laboratorijoms, galinčioms atlikti aplinkos ir jos taršos šaltinių laboratorinius matavimus**. Leidimų išdavime taip pat dalyvauja Regionų aplinkos apsaugos departamentai, kurie vykdo laboratorijos vertinimą. Leidimą tyrimams atlikti norinti gauti laboratorija, paraišką ir reikiamus dokumentus pirmiausia pateikia RAAD, kuris juos patikrinęs, taip pat atlieka ir laboratorijos tikrinimą vietoje. Esant reikalui laboratorija turi pašalinti rastus trūkumus. Po vertinimo Aplinkos apsaugos agentūrai RAAD pateikia laboratorijos patikrinimo aktą, medžiagą leidimui bei vertinimo išvadą. Tuomet pati aplinkos apsaugos agentūra atlieka pateiktos medžiagos vertinimą ir tik tada priima sprendimą ar

išduoti leidimą. Jei leidimas išduodamas, nusprendžiama kokius būtent tyrimus bus leidžiama atlikti. Tokiu atveju jei leidimą nori gauti aplinkos valstybinės laboratorinės kontrolės sistemai priklausančios laboratorijos sprendimus priima aplinkos ministro įsakymu skiriama komisija. Ji taip pat priima sprendimus dėl tokioms laboratorijoms išduotų leidimų sustabdymo ar panaikinimo. Tuo tarpu kitų laboratorijų kontrolę vykdo Aplinkos apsaugos agentūra bei Regionų aplinkos apsaugos departamentai, kurie periodiškai atlieka atitinkamus tikrinimus.

Visi laboratorijų tikrinimai leidimo išdavimo procese reikalingi tam, kad užtikrinti laboratorijų, norinčių atlikti tam tikrus tyrimus, atitinkamumą standarto LST EN ISO/IEC 17025 techniniams reikalavimams, sąlygojantiems atliekamų tyrimų patikimumą.

1.3.3. Regioniniai aplinkos apsaugos departamentai

Regionų aplinkos apsaugos departamentai savo veiklą vykdo remdamiesi teritoriniu pasiskirstymu, tad ir aplinkos apsaugos leidimų išdavimas skiriamas pagal jiems priskirtą teritoriją.

Regionų aplinkos apsaugos departamentų išduodami leidimai yra šie:

1. Leidimai įvežti į LR arba išvežti iš jos gyvūnus, jų dalis ir gaminius iš jų;
2. Leidimai prekiauti gyvūnais, jų dalimis ir gaminiais iš jų;
3. Leidimai naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetė;
4. Licencijos medžiojamiesiems gyvūnams sumedžioti;
5. Leidimai reguliuoti bebrų populiacijos gausą;
6. Išvadas dėl populiacijos gausos reguliavimo tikslingumo;
7. Leidimai žvejoti verslinės žvejybos įrankiais;
8. Leidimai naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose;
9. Leidimai mėgėjiškai žūklei;
10. Leidimai vandens lygiui keisti tvenkiniuose ir užtvenktuose ežeruose;
11. Leidimai kirsti mišką;
12. Leidimai savavališkai iškirstiems medžiams ir krūmams augusiems miško žemėje, ir pagamintai apvaliajai medienai ištraukti arba išvežti;
13. TIPK leidimai.

Leidimai įvežti į LR arba išvežti iš jos gyvūnus, jų dalis ir gaminius iš jų bei leidimai prekiauti gyvūnais, jų dalimis ir gaminiais iš jų gali būti aptarti kartu, nes jų išdavimo procedūra reglamentuojama tomis pačiomis taisyklėmis [42]. Taip yra todėl, kad leidimo objektas yra tas pats, tai – gyvūnai, jų dalys ir gaminiai iš jų. Yra nustatytos kelios

gyvūnų grupės kuriomis prekiaujant ar įvežant/išvežant reikalingi leidimai, tai pirmiausia į Lietuvos raudonąją knygą įrašytosios, taip pat nurodytos Tarybos Reglamento (EB) Nr. 338/97 B-D prieduose [49], bei tokios rūšys ar gyvūnai, kurie gali turėti žalingą ekologinį, ekonominį poveikį, sukelti ar pernešti ligas. Norint gauti vieną ar kitą leidimą reikia pateikti prašymą regiono, pagal juridinio asmens gyvenamąją vietą ar prekybos vietą, aplinkos apsaugos departamentui prašymą su duomenimis apie fizinį ar juridinį asmenį norintį gauti leidimą (vardas, pavardė, a. k, įm. pavadinimas, kodas, adresas ir kt.) bei duomenis apie rūšį, kuria bus prekiaujama ar ji bus įvežama ar išvežama (lietuviški bei moksliniai (lotyniški) pavadinimai, kiekis, laikymo sąlygos ir kt.) bei nurodomos visos prekybos vietos. Kartu su prašymu turi būti pateikti teisėtą gyvūnų, jų dalių ar gaminių iš jų įsigijimą patvirtinantys dokumentai. Šie duomenys reikalingi tam, kad būtų galima vykdyti valstybinę kontrolę. Regionų aplinkos apsaugos departamentai kiekvienais metais privalo pateikti ataskaitą Aplinkos ministerijai su tiksliais duomenimis apie išduotus leidimus. Kalbant apie šiuos leidimus Aplinkos ministerija turėtų būti paminėta ne tik leidimų išdavimo kontrolės aspektu - kai kuriais atvejais ji pati išduoda leidimus įvežti į LR arba išvežti iš jos gyvūnus jų dalis ir gaminius iš jų. Šią veiklą AM vykdo tuomet kai kalbama apie gyvūnų rūšis nurodytas Tarybos Reglamento (EB) Nr. 338/97 B-D prieduose, bei norint vežti gyvūnus įrašytuosius į Lietuvos raudonąją knygą. Aplinkos Ministerija atsakinga už šiuos leidimus, nes yra paskirta Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencijos [47] valdymo institucija. Leidimų įvežti arba išvežti iš LR gyvūnus jų dalis bei gaminius iš jų kontekste vertėtų paminėti ir Muitinės departamentą prie LR Finansų ministerijos. Šiam departamentui teikiama informacija apie išduotus, pakoreguotus ar anuliuotus leidimus, kad būtų galima kontroliuoti gabenamų objektų pervežimą muitinėse.

Kita gana didelė su gyvosios gamtos apsauga susijusi leidimų grupė apima leidimus medžioklės srityje. Pirmiausiai tai yra **leidimai naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetė**. Tokį leidimą gali gauti juridiniai asmenys, kurių veikla susijusi su medžiokle, bei fiziniai asmenys atitinkantys tam tikrus reikalavimus, t. y. turintys medžiotojo bilietą, 5 metų medžiotojo stažą bei medžiotojo selekcininko kvalifikaciją. Šie reikalavimai medžiojamo ploto vieneto naudotojui keliami dėl to, kad jis galėtų tinkamai atlikti jam priskiriamas pareigas išduodant leidimą. Medžiojamojo ploto vieneto naudotojas privalo racionaliai naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius, saugoti juos nuo neteisėto naudojimo, vykdyti jų tyrimo darbus, taikyti biotechnines priemones ir kt. Be to, leidimui naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės ploto vienetė gauti yra organizuojamas konkursas. Jį organizuoja regionų aplinkos apsaugos departamentai. Jie sudaro konkurso komisiją, kurioje yra RAAD, apskrities viršininko bei valstybinių miškų valdytojo atstovai. Ši komisija ir nusprendžia kuriam iš konkurso dalyvių bus suteiktas leidimas. Pagrindinis kriterijus yra dalyvio pasiūlyta

didžiausia kasmetinė savanoriška įmoka į Aplinkos apsaugos rėmimo programą. Be savanoriškos įmokos Leidimo gavėjas įsipareigoja mokėti mokesčius už valstybinius gamtos išteklius. Už gautas lėšas vykdoma medžioklės plėtra, rengiami medžioklėtvarkos projektai, vykdomos tam tikros medžiojamųjų gyvūnų apsaugai bei jų daromai žalai išvengti skirtos priemonės. Žinoma, konkurso komisija taip pat tikrina ir konkurso dalyvio atitiktį nustatytiems, jau minėtiems medžioklės plotų vieneto naudotojo reikalavimams. Kai išrenkamas konkurso laimėtojas, sprendimas dėl leidimo išdavimo įforminamas Regiono aplinkos apsaugos departamento direktoriaus įsakymu ir apie tai informuojama atitinkama savivaldybė. Tokio tipo leidimai išduodami ne trumpesniam nei 10 metų laikotarpiui. Jį gavęs fizinis ar juridinis asmuo privalo susitarti su žemės, kurioje yra medžioklės plotų vienetas savininku ar valdytoju dėl taikytinų biotechninių priemonių bei statytinų stacionarių medžioklės prietaisų. Kadangi medžioklės plotų vienetas gali būti tiek valstybiniame tiek privačiame žemės plote, kalbant apie leidimus, labai svarbus aspektas yra medžioklės plotų vienetų sudarymas. Medžioklės plotų vienetų sudarymo ar pakeitimo projektus rengia atitinkamos savivaldybės mero sudaryta komisija. Medžioklės plotų vienetai sudaromi laikantis medžioklėtvarkos principų. Juose turi būti užtikrinamas racionalus medžiojamųjų gyvūnų populiacijų valdymas, tinkama jų apsauga, saugus medžiojimas, vengiama medžiojamųjų gyvūnų daromos žalos. Pagal plotą jis turi apimti ne mažiau nei 1000 ha vientisų medžioklės plotų., o jų ribos turi eiti aiškiomis gamtinėmis ar dirbtinėmis ribomis.

Taigi leidimas naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu įgalina leidimo turėtoją naudoti minėtuosius išteklius, bet kartu įpareigoja jį vykdyti numatytas sąlygas nemažoje teritorijoje.

Kiti leidimai susiję su medžiokle yra **licencijos medžiojamiesiems gyvūnams sumedžioti**. Šias licencijas spausdina AM valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos užsakymu. Pagal reikiamą kiekį licencijos išdalinamos regionų aplinkos apsaugos departamentams, šie paskirsto jas savivaldybių agentūroms. Iš čia medžioklės plotų vieneto naudotojai gali paimti nustatytą licencijų bei medžioklės lapų kiekį, juos užregistravus nustatytos formos žurnaluose, ir išduoti juos medžiotojams ar medžioklės vadovams. Vėlgi į medžioklės plotų vieneto naudotojo pareigas įeina pildyti išduotų licencijų ataskaitą ir nustatytais terminais pateikti ją agentūroms, bei gražinti nepanaudotas licencijas.

Dar vieni leidimai susiję su medžiokle ir išduodami Regionų aplinkos apsaugos departamentų suteikia teisę **reguluoti bebrų populiacijos gausą**. Turėdamas šį leidimą asmuo gali suardyti neefektyvią bebravietę. Šie leidimai aktualūs tuo atveju, jei norima bebravietę naikinti bebrų veisimosi laikotarpiu, t. y. nuo balandžio 2 d. iki liepos 31 d., kitu metų laikotarpiu leidimo minėtiems veiksams atlikti nereikia. Dažniausiai tokie leidimai išduodami

medžioklės plotų vieneto naudotojui, ar, jam raštiškai sutikus, kitam suinteresuotam fiziniam ar juridiniam asmeniui. Regiono aplinkos apsaugos departamentas gali išduoti leidimą įvertinęs pateiktame prašyme nurodytą bebravietės likvidavimo priežastį. Jei leidimas išduodamas, atlikus bebravietės likvidavimą regiono aplinkos apsaugos departamentui teikiama ataskaita apie atliktus darbus, jis informaciją perduoda aplinkos ministerijai.

Galiausiai, leidimams susijusiems su gyvūnijos apsauga medžioklės srityje priskirti būtų galima RAAD išduodamas **išvadas dėl populiacijos gausos reguliavimo tikslingumo**. Tokią išvadą reikia gauti norint reguliuoti medžiojamųjų gyvūnų gausą, teritorijose, kurios nėra priskirtos medžiojamųjų plotų vienetais ir kuriose medžioti yra draudžiama, tai pavyzdžiui daugelyje saugomų teritorijų, sklypuose, jei žemės savininkas yra uždraudęs, ar teritorijos yra netinkamos medžioti dėl vietos sąlygų ir kt. Kaip ir daugeliu atvejų, norint gauti išvadą leidžiančią reguliuoti gyvūnų populiacijos gausą atitinkamo regiono aplinkos apsaugos departamentui teikiamas prašymas, su fizinio ar juridinio asmens duomenimis, informacija apie rūšį, kurios gausą norima reguliuoti, norimų atlikti veiksmų tikslai, bei priemonės. Reguluoti tam tikrų gyvūnų gausą yra tikslinga tuo atveju, jei tai, norima atlikti siekiant išvengti žalos florai, faunai, žmonių sveikatai ar žmogaus vykdomai ūkinei veiklai. Jei išduodama išvada yra teigiama, atlikus gausos reguliavimo veiksmus reikia pateikti ataskaitą išdavusiam regiono aplinkos apsaugos departamentui, kuris šią informaciją vėliau pateikia Aplinkos ministerijai.

Aptarus visus su medžiokle susijusius Aplinkos ministerijos regionų aplinkos apsaugos departamentų išduodamus, leidimus, galima daryti išvadą jog ši sritis Lietuvos Respublikoje yra griežtai reguliuojama, pirmiausia per medžiojamųjų plotų vienetų naudotojus, kurie atlikdami savo pareigas ištraukia į medžioklės sistemos Lietuvoje reguliavimą.

Kita svarbi leidimų sistema gyvosios gamtos apsaugos srityje yra susijusi su žuvininkyste. Išskiriama keletas žuvininkystės rūšių, tai verslinė, mėgėjiška bei specialioji. Norint užsiimti bent viena iš jų daugeliu atvejų reikia turėti leidimus, kuriuos kaip ir medžioklės srityje išduoda regionų aplinkos apsaugos departamentai. Svarbu paminėti, jog aptariami leidimai išduodami vidaus vandens telkiniams, taip yra dėl to, kad žvejyba jūrų vandenyse yra Žemės ūkio ministerijos prerogatyva.

Pirmiausia minėtini **leidimai naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose**. Leidimus išduodami Regionų aplinkos apsaugos departamentai remiasi vandens telkinio valdytojo sprendimu. Šis sprendimas priimamas atsižvelgiant į vandens telkinio valdytojo organizuoto aukciono rezultatus. Be šių rezultatų RAAD privalo patikrinti ar vandens telkinys neįeina į vandens telkinių, kuriuose neišduodami leidimai naudoti žūklės plotus sąrašą. Šis sąrašas tvirtinamas LR Vyriausybės, čia įtraukiami kai kuriose saugomose teritorijose esantys

vandens telkiniai, žuvivaisai, žuvų migracijai bei rekreacijai svarbūs ir kt. vandens telkiniai. Jei vandens telkinys nepriklauso minėtajam sąrašui, fizinis ar juridinis asmuo, norintis gauti šį leidimą atitinka reikalavimus (t.y. jei asmeniui per paskutinius 5 metus nebuvo nutraukta valstybinio vandens telkinio žūklei nuomos sutartis), leidimas išduodamas dešimčiai metų. Jei leidimą norima gauti upei, tuomet pretenduoti gali tik mėgėjiškos žūklės visuomeninės organizacijos. Gavęs leidimą fizinis ar juridinis asmuo tampa žvejybos ploto naudotoju, ir įgyja teisę užsiimti pats bei organizuoti mėgėjišką žūklę o įgijęs atitinkamą žvejybos leidimą ir žvejoti verslinės žūklės įrankiais. Be šių teisių įgydamas leidimą naudoti žūklės plotus prisiima ir nemažai išpareigojimų, pirmiausiai tai yra žuvų išteklių naudojimo, atkūrimo bei apsaugos priemonių įgyvendinimas. Šias priemones tvirtina vandens telkinio valdytojas atsižvelgdamas į mokslinių tyrimų ir stebėsenos duomenis. Žūklės plotų naudotojas žuvų išteklių atkūrimui ir apsaugai gali gauti finansinę paramą. Be to, žūklės plotų naudotojas išpareigoja teikti metines ataskaitas apie vandens telkinio tvarkymą bei informaciją apie vandens telkinį, žūklės leidimų kainas bei sąlygas. Bene svarbiausias žūklės ploto naudotojo išpareigojimas yra **mėgėjiškos žūklės leidimų** išdavimas, tuose vandens telkiniuose, kuriuose turi leidimą naudoti žūklės plotus. Mėgėjiškos žūklės leidimus išnuomotuose valstybiniuose telkiniuose gali išduoti vandens telkinio nuomininkas, privačiuose telkiniuose – telkinio savininkas, o kituose valstybiniuose vandens telkiniuose tokius leidimus išduoda atitinkamo regiono aplinkos apsaugos departamentas ar valstybinio parko direkcija. Norėdamas gauti tokį leidimą asmuo turi sumokėti atitinkamą Vyriausybės nustatyto dydžio mokestį leidimą išduodančiam fiziniam ar juridiniam asmeniui ar institucijai. Leidimus išduodantys asmenys juos turi registruoti atitinkamame žurnale, kur įrašo reikiamus duomenis apie patį leidimą, jo gavėją kainą ir kt.. Be abejonės žūklės plotų naudotojai leidimų išdavimo veikloje yra priklausomi nuo RAAD. Jie teikia prašymą regioniniam aplinkos apsaugos departamentui kad gautų atitinkamą norimų platinti leidimų kiekį, turi padengti leidimų spausdinimo išlaidas, bei teikti ataskaitas apie išduotus leidimus. Tokia pat tvarka leidimus išduota ir valstybinių vandens telkinių nuomininkai. Tuomet leidimas mėgėjiškai žūklei galioja konkrečiame vandens telkinyje 1 mėnesį arba vienerius metus. Jei asmuo gauna leidimą žvejoti mėgėjiškos žūklės įrankiais iš regiono aplinkos apsaugos departamento, jiems pateikiamas sąrašas, kuriuose valstybiniuose vandens telkiniuose leidimas galioja.

Verslinės žvejybos leidimai vidaus vandenyse, be abejonės, išduodami vadovaujantis griežtesne tvarka. Šiuos leidimus išduoda Regionų aplinkos apsaugos departamentai, fiziniams ar juridiniams asmenims įteisinusiems verslinės žvejybos veiklą, bei turintiems neišnaudotas žvejybos kvotas (limitus). Šiuos limitus nustato aplinkos ministerija, o kvotas išduoda Žemės ūkio ministerijos prerogatyva sudaryta žvejybos kvotų vidaus vandenyse skyrimo komisija.

Verslinės žvejybos leidimui gauti teikiamas prašymas su aktualiais duomenimis apie tai kur ir kiek ruošiamasi žvejoti. Jei prašyme nėra prieštaravimų leidimas išduodamas per 3 dienas. Apie išduotą leidimą informuojama valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija bei RAAD atitinkama agentūra. Taip pat šie leidimai yra įregistruojami specialiaame žurnale. RAAD kasmet teikia ataskaitas valstybinei aplinkos apsaugos inspekcijai dėl šių leidimų išplatavimo.

Leidimai vandens lygiui keisti tvenkiniuose ir užtvenktuose ežeruose taip pat siejasi su žuvininkyste, nes keičiant vandens lygį neabejotinai yra įtakojami žuvų išteklių vandens telkinyje. Šiuos leidimus taip pat išduoda RAAD. Norėdamas gauti leidimą vandens lygiui keisti fizinis ar juridinis asmuo pirmiausiai turi pateikti prašymą bei reikalingus dokumentus atitinkamam RAAD, t. y. vandens telkinio Nuosavybės valdymo ar naudojimo teisę patvirtinančius dokumentus ar bendrasavininkų sutikimus. Be to reikalaujama gauti sutikimus iš tvenkinio ar užtvenkto ežero ir jo hidrotechnikos statinių savininkų, nuomininkų bei vandens naudotojų sutikimus, bei norimų atlikti veikslių būtinumą pagrindžiančius dokumentus. Svarbu yra tai jog, gavęs leidimą asmuo privalo apie norimus atlikti darbus bei jų priežastis informuoti visuomenę. O atliekamus darbus pradėti gali tik dalyvaujant RAAD atstovui. Šis reikalavimas numatytas dėl to, jog gavęs šį leidimą asmuo įsipareigoja laikytis aplinkosauginių reikalavimų, kad nebūtų pakenkta žuvų ištekliams, vandens telkinio ekosistemai bei kitam telkiniui į kurį išleidžiamas vanduo.

Kita grupė Regionų aplinkos apsaugos departamentų išduodamų leidimų yra susiję su miškų kirtimais. Pirmiausia tai **leidimai kirsti mišką**. Tokius leidimus gali gauti tiek privačių miškų savininkai tiek valstybinių miškų valdytojai ar naudotojai. Priklausomai nuo to kas yra miško valdytojas šiek tiek skiriasi ir leidimų išdavimas bei jų sąlygos. Pirmiausia skiriasi dokumentai, kuriais remiantis išduodami leidimai. Taigi valstybinių miškų valdytojams aplinkos ministro yra nustatytos pagrindinių ir tarpinių miško kirtimų apimtys einamiesiems metams, o privačių miškų valdytojams leidimai išduodami remiantis biržių atrėžimo ir įvertinimo taisyklėse [32]nustatytais dokumentais. Tačiau RAAD išduodamas leidimus remiasi ir kitais dokumentais - vidinės miškotvarkos projektais, miško sanitarinės būklės įvertinimo, retinimo ir einamųjų kirtimų tikslingumo įvertinimo dokumentais, detaliesiais planais, kurių sprendiniai numato miško žemės pavertimą kitomis naudmenomis, techniniais pastatų statybos, rekonstrukcijos ar remonto projektais, kurie gali būti pateikti tiek valstybinio tiek privataus miško valdytojo. Kitas labai žymus skirtumas yra tai, jog gaudamas leidimą privataus miško savininkas įsipareigoja teikti privataus miško tvarkymo statistinę ataskaitą, po to, kai bus atlikti miško kirtimo darbai. Daugeliu atvejų leidime nurodomas galiojimo terminas, kurio metu reikia pabaigti miško kirtimo darbus yra einamųjų metų gruodžio 31 d., tačiau esant reikalui yra galimybė leidimų galiojimą pratęsti. Privačių miškų savininkai taip pat turi galimybę atlikti tam tikrus miško kirtimus be

leidimo, tačiau apie planuojamus atlikti darbus prieš 14 d. privalo informuoti RAAD. Be leidimo gali būti vykdomi neplyni kirtimai tam tikroms nustatytoms medžių rūšims. Tačiau ir šiuos kirtimus galima vykdyti tik tuo atveju, jei negaunamas neigiamas atsakymas iš RAAD. Jei nustatoma, jog valstybinio ar privataus miško valdytojui leidimas išduotas nesilaikant leidimų kirsti mišką išdavimo tvarkos [31] reikalavimų, kad miško kirtimas suprojektuotas nesilaikant pagrindinių miško kirtimų taisyklių [27] ar miško ugdymo kirtimo taisyklių [26] reikalavimų, pakeitus miškų grupę, pasikeitus valstybinio miško valdytojui ar naudotojui arba privataus miško savininkui, leidimas kirsti mišką gali būti anuliuojamas.

Tuo atveju jei medžiai buvo iškirsti savavališkai, neturint leidimo kirsti mišką, po administracinio teisės pažeidimo protokolo surašymo, valstybinio miško valdytojui ar naudotojui ar privataus miško savininkui pateikus pareiškimą gali būti išduodamas **leidimas savavališkai iškirstiems medžiams ir krūmams augusiems miško žemėje, ir pagamintai apvaliajai medienai ištraukti arba išvežti**. Leidimai išduodami 3 mėnesiams, tačiau nespėjus atlikti darbų galima leidimus pratęsti.

Šių ir leidimų kirsti mišką kontrolę vykdo VAAI.

Dar viena leidimų, kuriuos išduoda RAAD rūšis yra **taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai**. Šie leidimai yra vieni svarbiausių nes jie apima visų aplinkos komponentų kontrolę, t. y vandens, oro bei žemės. TIPK leidimų sistema Lietuvos Respublikoje įdiegta vadovaujantis 1996m Tarybos direktyvos 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės nuostatais. Lietuvoje TIPK leidimai įmonėms išduodami nuo 2004 metų, o įmonės turėjusios gamtos išteklių naudojimo leidimus (GINL), juos turėjo pakeisti į TIPK leidimus iki 2007 metų pabaigos. Pats TIPK leidimas, tai leidimas ūkinės veiklos objektui suteikiantis teisę pagal atitinkamas sąlygas eksploatuoti tam tikrą įrenginį ar jo dalį. Įrenginiai ir veiklos rūšys, kuriems privaloma turėti TIPK leidimus yra numatyti TIPK leidimų išdavimo atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių [36] prieduose. 1-jame priede yra įvardytos veiklos bei įrenginiai kurių eksploatacijai būtina turėti TIPK leidimą, o 2-ajame, numatyti kriterijai, kuriems esant ūkinės veiklos objektui taip pat reikia gauti TIPK leidimą. Tačiau pirmojo priedo objektams sąlygos visgi yra šiek tiek griežtesnės.

Norintis gauti TIPK leidimą veiklos vykdytojas pirmiausiai turi pateikti paraišką RAAD, kurio teritorijoje yra vykdoma ūkinė veikla. Teikiama paraiška pirmiausiai turi būti suderinta su įgaliota savivaldybės institucija. Tokiu atveju, jei ūkinė veikla gali daryti poveikį kitai valstybei, ji apie tai turi būti informuota ir jai turi būti suteikta galimybė pareikšti savo pastabas, į kurias bus atsižvelgta išduodant TIPK leidimą. Paraiškoje turi būti pateikiama visa susijusi informacija, tai planuojama veikla, aplinka, kurioje veikla bus vykdoma, planai dėl naudojamų žaliavų, planuojamos taršos, priemonių taršai šalinti bei jos vengti, taikomas aplinkos

apsaugos priemonės ir kt. Veiklos vykdytojas pirmiausiai yra vertinamas pagal savo techninę bei ekonominę pasirengtį saugiai eksploatuoti įrenginį, t. y. vertinama ar taikomos taršos prevencijos priemonės, kaip efektyviai ir taupiai naudojami gamtos išteklių bei energija, taip pat vertinama avarių rizikos tikimybė bei numatoma jų kontrolė ir kt., o pirmojo priedo įrenginiams taip pat nustatomos ribinės išmetamų teršalų vertės, vadovaujantis Europos sąjungos atitinkamai veiklos rūšiai parengtais geriausiai prieinamų gamybos būdų informaciniais dokumentais. Už šių dokumentų kaupimą, tinkamų Lietuvos ūkiui atranką yra atsakinga Aplinkos apsaugos agentūra.

TIPK leidimas sudarytas iš 3 dalių, t. y. bendroji dalis kurioje nurodyta informacija apie ūkinę veiklą, įrenginius, aplinkos apsaugos valdymą. Antroji dalis tai leidimo sąlygos, kuriose pateikiamas paraiškos duomenų įvertinimas, reikalavimai, užtikrinsiantys racionalų bei efektyvų gamtos išteklių, energijos bei žaliavų vartojimą, reikalavimai teršalų išmetimui į aplinką, reikalavimai ūkio subjekto aplinkos monitoringui ir kt. O trečiojoje dalyje, prieduose, pateikiami susijusių dokumentų patvirtinti nuorašai.

TIPK leidimas išduodamas neribotam laikotarpiui, tačiau jo sąlygose gali būti numatomi terminai, kada jis turėtų būti atnaujinamas. Be to leidimo galiojimas gali būti nutrauktas motyvuotu RAAD sprendimu, esant atitinkamiems leidimo sąlygų neatitikimams ar kt.

Svarbus aspektas išduodant TIPK leidimus yra visuomenės informavimas. Toks reikalavimas yra įtrauktas vykdant Europos parlamento ir Tarybos direktyvos 2003/35/EB, nustatančios visuomenės dalyvavimą rengiant tam tikrus su aplinka susijusius planus ir programas, nuostatas. Šiuo atveju už visuomenės informavimą atsakingas yra RAAD - per 10 dienų po paraiškos leidimui pateikimo jis privalo informacijos sklaidos priemonėmis pateikti informaciją apie vykdomą veiklą, jos vykdytoją, įtrauktas institucijas, ir nuorodas kur galima teikti motyvuotus pasiūlymus dėl leidimo sąlygų. RAAD išduodamas leidimą privalo atsižvelgti į suinteresuotos visuomenės pasiūlymus, o po to, kai leidimas jau yra išduotas vėl privalo apie tai informuoti visuomenę, bei nurodyti kur galima susipažinti su leidimu ir jo sąlygomis. Be visuomenės informavimo RAAD dar yra atsakingas už TIPK leidimų duomenų bazę, kurioje kaupiami duomenys apie išduotus, atnaujintus, panaikintus leidimus, pateiktas paraiškas, normuojamus išmetamus teršalus ir taršos šaltinius. Ši duomenų bazė taip pat privalo būti prieinama visuomenei.

Kalbant apie TIPK leidimus būtina paminėti nuo 2005 metų visose Europos Sąjungos šalyse pradėjusią veikti šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų (ATL) prekybos sistemą. ATL – tai leidimas išmesti vieną anglies dioksido ekvivalento toną [37]. Tokie leidimai išduodami pagal TIPK leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklės veiklos vykdytojams, kuriems reikia TIPK leidimo ir kurie užsiima tam tikra veikla kuri įtraukta į veiklų sąrašą, kurioms

naudojant tam tikrus įrenginius reikia gauti apyvertinius taršos leidimus. ATL sistemoje dalyvauja energetikos pramonės, naftos perdirbimo, juodųjų metalų gamybos ir apdirbimo, cemento, kokso, stiklo, keramikos, celiuliozės, popieriaus bei kartono gamybos įrenginius naudojančios įmonės. ES nustato šiltnamio dujų limitus šalyse narėse, o leidimai šalies viduje paskirstomi pagal Nacionalinį paskirstymo planą kiekvienai įmonei numatytam laikotarpiui (2005-2007 m.; 2008-2012 m.; 2013-2020 m. ir t. t.). Jei įmonė per numatytą laikotarpį neišnaudoja jai skirtų ATL, gali juos parduoti kitai įmonei, kuri kvotas viršija. Taip yra vykdomas ekonomiškai efektyvus išmetamo šiltnamio dujų kiekio mažinimas.

1.3.4. Lietuvos geologijos tarnyba

Lietuvos geologijos tarnyba yra atsakinga už valstybinių geologinių tyrimų organizavimą ir vykdymą, valstybinį žemės gelmių naudojimo reguliavimą ir kontrolę, valstybinės geologinės informacijos sistemos kūrimą ir duomenų kaupimą, tarptautinio bendradarbiavimo plėtimą. Šiose veiklos srityse ji išduoda 3 rūšių leidimus:

- Leidimus tirti žemės gelmes;
- Leidimus naudoti naudingųjų iškasenų (išskyrus angliavandenilius), požeminio pramoninio bei mineralinio vandens išteklius ir žemės gelmių ertmes
- Leidimus išvežti iš Lietuvos Respublikos geologines kolekcijas, muziejų geologinius eksponatus, grežinių kerną ar jo mėginius.

Pirmiausia **leidimai tirti žemės gelmes**, suteikiantys leidimą gavusiam juridiniam ar fiziniam asmeniui atlikti nurodytus tiesioginius ar nuotolinius žemės gelmių geologinius tyrimus. LGT sudaro leidimų išdavimo komisiją kuri nagrinėja paraiškas leidimui gauti ir kartu pateiktus reikiamus dokumentus. Vienas iš pagrindinių reikalavimų leidimui gauti yra tai, jog tyrimus atlikti gali tik atitinkamą specializaciją, kvalifikaciją ir išsilavinimą turintys specialistai, t. y. geologai, geotechnikai ir kt. Taigi teikiant paraišką reikia pateikti dokumentus įrodančius jog juridiniame asmenyje dirba asmenys turintys atitinkamą kvalifikaciją, o atliekant tyrimus šie specialistai turi jiems vadovauti. Norint gauti leidimą tirti žemės gelmes reikia sumokėti valstybės rinkliavą ir pateikti apmokėjimą įrodantį dokumentą. Gavęs leidimą fizinis ar juridinis asmuo prieš pradėdamas atlikti leidime numatytus tiesioginius tyrimus privalo raštiškai apie tai informuoti savivaldybę, kurios teritorijoje tyrimai bus vykdomi. Gautus tyrimų rezultatus privaloma teikti LGT, kad šie būtų įrašyti į Žemės gelmių registrą. Leidimai tirti žemės gelmes išduodami neribotam laikui, tačiau jei leidimų sąlygos nevykdomos ar aptinkami pažeidimai leidimo galiojimas gali būti laikinai sustabdytas ar visai nutrauktas. Toks sprendimas gali būti priimtas LGT iniciatyva ar Aplinkos ministerijos ar savivaldybės rašytiniu motyvuotu teikimu.

Kiti LGT išduodami **leidimai naudoti naudingųjų iškasenų (išskyrus angliavandenilius), požeminio pramoninio bei mineralinio vandens išteklius ir žemės gelmių ertmes**. Leidimas suteikia teisę naudoti tik nustatytą tvarką ištirtus, LGT aprobuotus naudingųjų iškasenų, požeminio pramoninio bei mineralinio vandens išteklius bei žemės gelmių ertmes, kurių naudojimas nesukels reikšmingo poveikio aplinkai bei žmonių sveikatai. Be to, išduodant leidimą pasirašoma sutartis, numatanti atitinkamo išteklių naudojimo sąlygas. Leidimai gali būti išduodami konkurso būdu (naudoti vertingųjų mineralų (gintaro ir kitų), monomineralinio kvarcinio smėlio, metalų rūdų išteklius, natūralias žemės gelmių ertmes pramoninėms atliekoms (išskyrus radioaktyviausias ir toksiškas medžiagas) laidoti arba angliavandeniliams (naftai, dujoms) ir kitoms medžiagoms laikyti) arba be konkurso (naudoti klinčių, dolomito, kreidos mergelio, opokos, gipso, anhidrito, akmens druskos, molio, smėlio, žvyro, sapropelio, durpių, požeminio pramoninio bei mineralinio vandens išteklius). Konkursas vykdomas pagal Nudingųjų iškasenų išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo konkurso nuostatus [24] Jei konkursas yra vykdomas paraiškos ir su jomis pateikti reikalingi dokumentai perduodami nagrinėti konkurso komisijai, kuri pateikia išvadas apie konkurso nugalėtoją bei sutarties pasirašymo sąlygas. Jei konkursas nėra vykdomas, tuomet paraiškas nagrinėja LGT sudaryta speciali komisija, kuri nusprendžia dėl leidimo išdavimo ir sutarties pasirašymo. Esant tokiai situacijai, kai atsiranda daugiau nei vienas pareiškėjas, jiems suteikiama galimybė suskaidyti objektą, arba tai padaro pati LGT, jei nėra galimybių objektui suskaidyti, leidimas išduodamas pirmajam pateikusiam paraišką pareiškėjui. Leidimai išduodami neterminuotam laikui, o sutartys pasirašomos ne ilgesniam kaip 25 m. laikotarpiui. Gavęs leidimą juridinis asmuo privalo racionaliai ir kompleksiskai naudoti žemės gelmių išteklius bei ertmes, rūpintis nenaudojamų žemės gelmių išteklių esančių tame pačiame telkinyje arba jo įtakos zonoje apsauga, naudojant žemės gelmių išteklius ir ertmes, būtina stebėti jų būklę, prognozuoti kiekio ir kokybės kaitą, tvarkyti išgaunamų ir liekančių telkinyje išteklių apskaitą. LGT ir Aplinkos ministerija turi teisę tikrinti atliekamus žemės gelmių išteklių ir ertmių naudojimo darbus. O aptikus pažeidimų LGT gali sustabdyti leidimo galiojimą, bei paskirti laiko tarpą pažeidimams pašalinti. Jei leidimo turėtojas pažeidimų nepašalina, leidimo galiojimas gali būti nutraukiamas. Tačiau pažeidėjas vis tiek privalo atlikti nurodytus veiksmus dėl išteklių naudojimo metu pažeistos žemės rekultivavimo bei veiksmus likusiems ištekliams apsaugoti nuo išsekimo ir kokybės praradimo. Leidimo galiojimas gali būti nutrauktas ir dėl kitų priežasčių. Apie leidimų galiojimo laikiną sustabdymą, pratęsimą ar nutraukimą LGT informuoja leidimo turėtoją bei RAAD.

Paskutinė LGT išduodamų leidimų rūšis tai **leidimai išvežti iš Lietuvos Respublikos geologines kolekcijas muziejų geologinius eksponatus, gręžinių kerną ar jo mėginius**. Toks

leidimas išduodamas fiziniams ar juridiniams asmenims, šių asmenų grupėms, veikiančioms pagal jungtinės veiklos sutartis bei užsienio juridinių asmenų, įsisteigusių Europos ekonominėje erdvėje, filialams. Turėdami tokį leidimą asmenys gali negrįžtamai arba laikinai (iki 3 m.) išvežti valstybei nuosavybės teise priklausančias geologines vertybes į valstybes – ne Europos sąjungos ir Europos ekonominės erdvės nares. Leidimas negrįžtamai išvežti geologines vertybes išduodamas tik pritarus LGT sudarytai komisijai, kuri nustato jų mokslinę ir rinkos vertę, o laikinai išvežamos vertybės gali būti tik tuo atveju jei tai daroma moksliniais ar eksponavimo tikslais, tad teikiant paraišką leidimui gauti reikia pateikti ir tai įrodančius dokumentus. Asmenys turintys leidimą laikinai išvežti geologines vertybes yra atsakingi ir už jų grąžinimą. Nesilaikant leidimo sąlygų arba jį gavus neteisėtai, kaip ir kitais atvejais leidimą išdavusi LGT gali jo galiojimą sustabdyti arba nutraukti.

1.3.5. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija

Dar viena institucija pavaldi aplinkos ministerijai yra Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija (VTPSI). Ši viešojo administravimo įstaiga dalyvauja teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros bei statinių naudojimo priežiūros politikos formavime, kontroliuoja ir koordinuoja šios politikos įgyvendinimą. Viena iš šiai įstaigai priskirtų funkcijų yra leidimų išdavimas ir kontrolė. VTPSI išduoda **leidimus statyti ar rekonstruoti branduolinės energetikos objektus**, tvarko jų apskaitą, sąrašą ir statistikos atskaitomybę, atlieka šių objektų statybos valstybinę priežiūrą. Norėdamas gauti leidimą iš VTPSI, statytojas privalo pateikti dokumentus patvirtinančius, jog branduolinės energetikos objekto statybos ar rekonstravimo projektas suderintas su reikiamomis institucijomis, taip pat reikia pateikti Valstybinės atominės energetikos saugos inspekcijos išduotą licenciją ir kitus dokumentus. Gavusi dokumentus VTPSI juos patikrina ir nustato ar objektas atitinka teritorijų planavimo dokumentų nustatytus statybos sklypo režimo reikalavimus. Atlikusi patikrinimus VTPSI išduoda leidimą, kurio ilgiausias galiojimo terminas yra 10 metų. Tai labai svarbus aspektas kalbant apie šiuos leidimus, nes laiku nebaigus atlikti rekonstrukcijos ar statybos ir tęsiant ją nepratęsus leidimo statytojui, atsakomybė yra tokia pati kaip statant išvis neturint leidimo.

1.3.6. Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija

Pagrindinis Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos (VAAI) uždavinys be abejonės yra vykdyti valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės priežiūrą. Kalbant apie leidimų išdavimą, ši institucija yra paskirta atsakingąja už **pavojingų atliekų tvarkymo licencijų** išdavimą. Tokias

licencijas privalo turėti įmonės, kurios surenka, saugo, šalina bei naudoja pavojingas atliekas. Licenciją norinčios gauti įmonės privalo turėti TIPK ar GIN leidimą bei atliekų tvarkymo veiklos nutraukimo planą. Vienas iš labiausiai akcentuojamų reikalavimų įmonėms, norinčioms tokias licencijas gauti, yra darbuotojų, kurie dirbs su pavojingomis atliekomis kvalifikacija. Įmonėms privalomas darbuotojų atestavimas. Atestavimą vykdo LR Aplinkos ministerijos įgaliota organizacija, t. y. VĮ „Statybos produkcijos sertifikavimo centras“. Ši organizacija priima iš asmenų norinčių gauti atestatą reikiamus dokumentus, vykdo jų žinių patikrinimą, o sprendimą dėl atestato išdavimo priima Aplinkos ministerijos patvirtinta komisija. Kad gautų atestatą tiek vadovaujantys pavojingų atliekų tvarkymo darbams asmenys, tiek specialistai privalo būti išklause kursų pagal su Aplinkos ministerija suderintą mokymų programą bei išmanyti su pavojingomis atliekomis susijusius klausimus. Atestatas galioja 5 metus, norint jo galiojimą pratęsti privaloma žinias atnaujinti.

Taigi reikalavimus atitinkanti įmonė, norėdama gauti pavojingų atliekų tvarkymo licenciją, valstybinei aplinkos apsaugos inspekcijai privalo pateikti dokumentus įrodančius atitikimą jau minėtiems reikalavimams bei draudimo polisą ir kt. reikiamus dokumentus. Licencija išduodama per 30 dienų nuo visų reikiamų dokumentų pateikimo dienos. Šios licencijos galiojimo laikas yra neterminuotas, tačiau be abejo, gali būti sustabdytas ar panaikintas Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos jei aptinkami tam tikri pažeidimai ar dėl kitų teisės aktuose numatytų priežasčių. Išduotoje licencijoje yra nurodomos veiklos rūšys kuriomis gali užsiimti įmonė (pavojingų atliekų surinkimas, saugojimas, šalinimas ar naudojimas), vietos ir įrenginiai, kur gali būti vykdoma veikla, ir pavojingų atliekų technologiniai srautai su kuriais įmonė gali dirbti. Jei įmonė savo veikloje nori pakeisti vieną ar kelis iš išvardintų kriterijų privalo koreguoti licenciją vėl teikdama paraišką bei reikiamus dokumentus VAAI.

1.4. E- paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimas

Šiuolaikinėje žinių visuomenėje vis svarbesnį vaidmenį užima informacinės technologijos. Sparčiai plėtojama elektroninių paslaugų, leidžiančių taupyti darbo bei laiko sąnaudas, pasiūla. Šis aspektas labai aktualus ir aplinkosauginių leidimų kontekste.

Panaudojant ES struktūrinių fondų paramą, teikiamą pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD), patvirtintą LR Vyriausybės ir Europos Komisijos [16] 2005 m. buvo pradėtas vykdyti aplinkos ministerijos projektas „E-paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimas“. Šis projektas priskirtas trečiajam minėto BPD prioritetui – „Gamybos sektoriaus plėtra“, vykdamą priemonę „Informacinių technologijų paslaugų ir infrastruktūros plėtra“.

Pagrindinis projekto tikslas yra sudaryti sąlygas visiems Lietuvos Respublikoje veikiančioms juridinio asmens statusą turintiems ūkio subjektams naudotis aplinkosaugos leidimų išdavimo viešąja paslauga internetu [68]

Pirmajam šio projekto etapui, projekto „E-paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimas“ įgyvendinimui reikalingos dokumentacijos parengimui, pagal BPD buvo išmokėta beveik 80 tūkst. Lt, iš jų 60 tūkst. Lt iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų. Šio etapo metu buvo nustatytas projekto aktualumas, tęstinumo galimybės, tikslinės grupės, atliktas techninio, ekonominio ir finansinio, organizacinio, aplinkosaugos ir socialinio poveikio įvertinimas, įgyvendinant projektą, paruošta reikiama dokumentacija.

2009 m. birželį buvo pasirašyta projekto finansavimo ir administravimo sutartis, pagal kurią bus skirtas beveik 6 mln. Lt finansavimas, dalis iš ES struktūrinės paramos 2007-2013 metams pagal Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LR Vyriausybės administruojamos ekonomikos augimo veiksmų programos [50] prioritetą „Informacinė visuomenė visiems“.

Įgyvendinant E-paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimo projektą į elektroninę terpę ketinama perkelti šių tipų leidimų išdavimą:

- Leidimas įvežti į Lietuvos Respubliką arba išvežti iš jos gyvūnus, jų dalis ir gaminius iš jų;
- Leidimas prekiauti gyvūnais, jų dalimis ar gaminiais iš jų;
- Leidimas naudoti medžiojamų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetė;
- Medžioklės lapai;
- Licencijos medžiojamiems gyvūnams sumedžioti;
- Leidimas naudoti žūklės plotus valstybiniuose vandens telkiniuose;
- Leidimas žvejoti verslinės žvejybos įrankiais;
- Mėgėjiškos žvejybos leidimai;
- Licencija žvejoti mėgėjiškos žūklės įrankiais;
- Leidimas kirsti mišką valstybinių miškų valdytojui, naudotojui, miško savininkui;
- Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimai ir kt. [70]

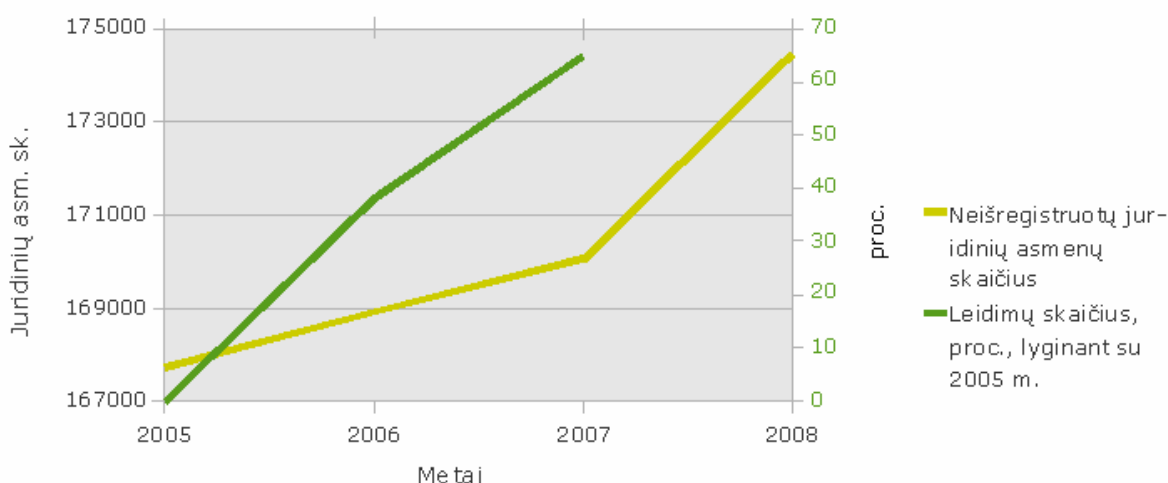
Šio projekto įgyvendinimas be abejonės sumažins laiko sąnaudas tiek asmenims, norintiems gauti leidimą, tiek aplinkos apsaugos institucijų darbuotojams bei pagerins kontrolės per leidimus efektyvumą.

2. LEIDIMŲ SISTEMOS FUNKCIONAVIMO TENDENCIJOS

Išnagrinėjus leidimų išdavimo procedūras, tikslinga atlikti statistinę duomenų analizę, kurios pagalba galima nustatyti aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų funkcionavimo tendencijas.

2.1. Leidimų išdavimas

Analizei naudoti 2005 – 2008 metų duomenys. Šis laikotarpis Lietuvoje siejamas su gana sparčiu ekonomikos augimu, o 2008 m. prasidėjusios pasaulio finansų krizės padariniai ėmė ryškėti tik nuo 2009 m. Taigi palaiapsniui kylanti ekonomika tiek visoje Europoje tiek Lietuvoje skatino verslo plėtrą, kuri yra tiesiogiai susijusi su išduodamų aplinkosauginių leidimų skaičiumi (3 pav.). Tokią sąsają galima išvelgti, žinant, jog didžioji dalis aplinkosauginių leidimų yra išduodami juridiniams asmenims, taigi naujų įmonių kūrimasis yra vienas iš aspektų lemiančių išduotų leidimų apimtį.

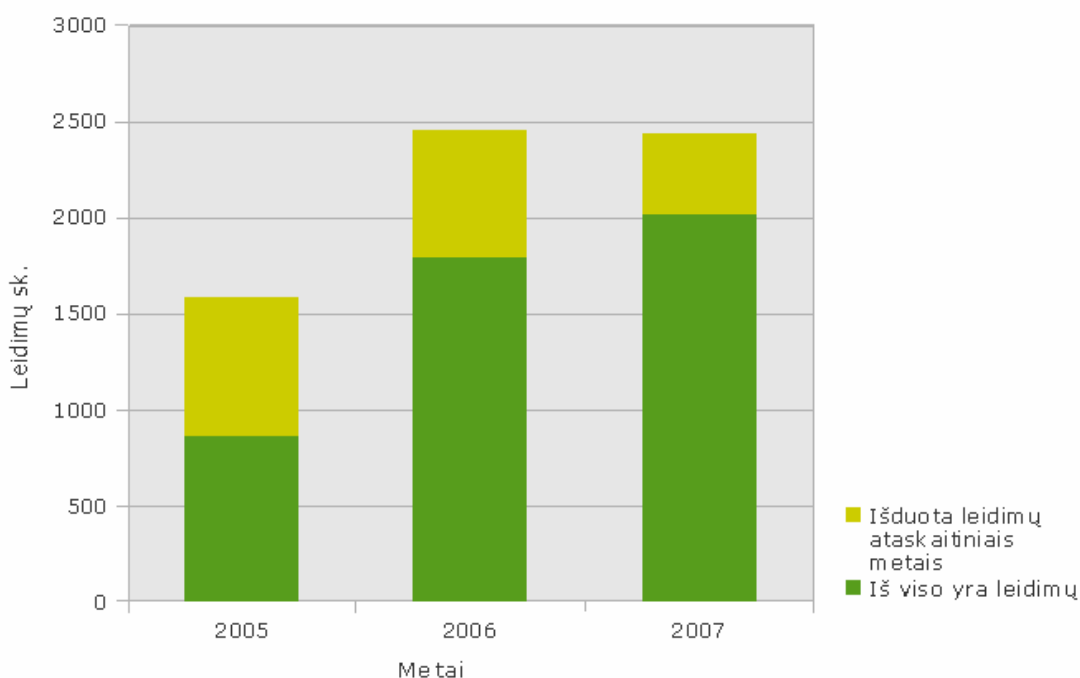
3 pav. Išduoti aplinkosauginiai leidimai ir juridinių asmenų skaičius LR¹

Žinoma, reikia pripažinti jog diagramoje pavaizduotas aplinkos apsaugos institucijų išduotų leidimų kiekio kitimas yra gana neapibrėžtas aspektas, nes čia įtraukti leidimai išduoti labai skirtingos veiklos sričių kontrolei. Tačiau nepaisant to, aiškiai atskleidžiama bendra leidimų ir juridinių asmenų skaičiaus augimo tendencija.

Kitas aspektas, turintis didelę reikšmę aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų skaičiui, yra teisės aktų pakeitimai. Tačiau stebint šį aspektą reikia stebėti kiekvienos rūšies leidimus atskirai. Be to, šis kriterijus neleidžia vienareikšmiškai teigti, jog leidimų skaičiaus

¹ Diagramoje nepateikti 2008 m. duomenys dėl leidimų skaičiaus, nes daugelis aplinkos apsaugos institucijų išduodančių leidimus nėra pateikusių 2008 m. ataskaitų.

didėjimo ar mažėjimo tendencija išlieka tokia pati visu nagrinėjamoju laikotarpiu – ji gali kisti su kiekvienu reikšmingu teisės aktų pakeitimu. Tam iliustruoti galima pateikti TIPK leidimų išdavimo pavyzdį. 1996 m. priimta Tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės. Į Lietuvos Respublikos teisinę sistemą šios direktyvos reikalavimai perkelti LR aplinkos ministro 2002 m. vasario 27d. įsakymu Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“. Šiame įsakyme nurodyta, jog taisyklės įsigalioja nuo 2004 m. sausio 1 d., taigi nuo to laiko susijusioms įmonėms pradėta išduoti TIPK leidimus (4 pav.). TIPK leidimai turi pakeisti iki tol išduotus Gamtos išteklių naudojimo leidimus, po to, kai pasibaigia šiuose leidimuose numatytas galiojimo laikas.

4 pav. Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų skaičiaus kitimas

2003 m. išleidus GIN leidimų taisyklių pakeitimą [25], numatyta, jog GIN leidimai bus išduodami iki 2004 m. gegužės 1 d, o ilgiausias tuo laikotarpiu išduoto ar atnaujinto leidimo galiojimo laikas – 2 metai, taigi iki 2006 metų. Seniau išduoti leidimai ilgiausiai galėjo galioti iki 2008 m. Taigi 2005 – 2007 m. laikotarpiu išduotų TIPK leidimų kiekis yra stipriai įtakotas šių teisės aktų pakitimų. Kaip matome TIPK leidimų kiekis nuolat auga, o per metus išduotų leidimų kiekis mažėja. Be to, nuolat keičiama TIPK leidimų išdavimo tvarka, bei kriterijai pagal kuriuos nustatoma ar ūkio objektui leidimas reikalingas.

TIPK leidimų kiekio augimą be abejonės įtakoja ir tai, kad TIPK leidimuose daugeliu atvejų nėra nurodomas galiojimo laikas. Juos atnaujinti būtina vykdant esminius veiklos pakeitimus ir kitais teisės aktuose ar leidimo sąlygose nurodytais atvejais.

Jau minėtas leidimų galiojimo laikas įvairiuose aplinkosauginiuose leidimuose yra labai skirtingas. Leidimai gali būti išduodami vienam veiksmui atlikti, nustatant tam tikrus limitus ar leidimo galiojimo laikotarpį, arba, kaip TIPK leidimai neribotam laikui. Nuo to taip pat priklauso bendras tam tikros rūšies leidimų skaičius.

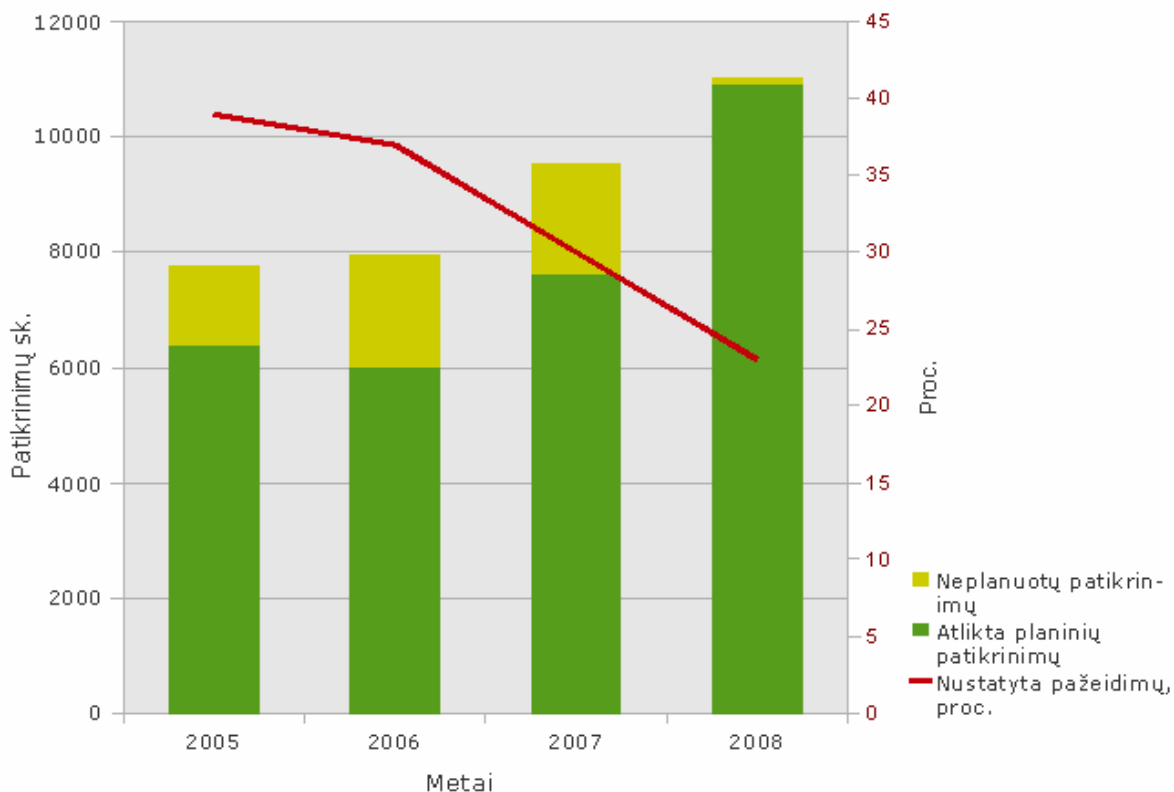
Leidimų bei licencijų išdavimas pagal Lietuvos Respublikos rinkliavų įstatymą priskiriamas institucijų teikiamoms paslaugoms, todėl už kiekvieno leidimo ar licencijos išdavimą, iš jo gavėjo yra gaunamos numatyto dydžio įmokos. Konkretūs šių įmokų dydžiai yra nustatomi vyriausybės nutarimu [15]. Remiantis paskutine šio nutarimo redakcija įmokos dydis svyruoja nuo 3 litų už mėgėjiškos žūklės licenciją iki 3500 lt už leidimo naudoti angliavandenilių išteklius išdavimą (žr. 1 priedą). Taigi nuo to, kiek yra išduota leidimų, priklauso ir kokia suma bus papildytas LR biudžetas, nes už tokias institucijų paslaugas gautos lėšos įskaitomos į biudžetą iš kurio yra išlaikoma paslaugą teikianti institucija.

2.2. Leidimų kontrolė ir pažeidimai

Apžvelgus leidimų išdavimo procedūras bei išduotų leidimų skaičius galima pradėti kalbėti apie jų kontrolę. Išduodant leidimus, jų gavėjams pateikiamos sąlygos, kurias jie privalo vykdyti, kol turi leidimą. Tai gali būti limitai tam tikrų išteklių naudojimui, taip pat gali būti limituojama tarša, leidimo turėtojas gali būti įpareigotas imtis priemonių aplinkai išsaugoti su jo veikla susijusioje teritorijoje, bei vykdyti kitokius įsipareigojimus priklausomai nuo leidimo tipo. Tačiau aplinkosauginiuose leidimuose numatytos sąlygos bei įsipareigojimai ne visada yra vykdomi. Tai gali įtakoti daugybę priežasčių: pirmiausiai tai priežastys susijusios su leidimo turėtoju ir jo vykdoma veikla. Tokiu atveju pažeidimai gali būti vykdomi dėl veiklos vykdytojo aplaidumo, jo naudojamų netinkamų technologijų ar lėšų trūkumo, galiausiai gali būti vykdomi sąmoningai, siekiant išvengti papildomų išlaidų ar gauti didesnę pelną. Kita grupė veiksmų galinčių sukelti netinkamą leidimų sąlygų vykdymą kyla iš aplinkos apsaugos institucijų pusės. Šiame kontekste minėtinos priežastys skatinančios vykdyti nusižengimus susijusius su aplinkosauginiais leidimais gali būti tokios: pirmiausiai pati leidimų gavimo procedūra, kuri gali sukelti daug nepatogumų, dėl reikalaujamos informacijos kiekių bei kt., taip pat išskirtina yra kontrolė, kuri, tikėtina, ne visuomet vykdoma pakankamai griežtai, bei žinoma skiriamos nepakankamai griežtos sankcijos pažeidimų vykdytojams.

Pagrindinis būdas vykdyti kontrolę aplinkosauginius leidimus turinčiuose objektuose yra patikrinimai. Santykis tarp atliktų patikrinimų skaičiaus ir išaiškintų pažeidimų skaičiaus yra vienas iš svarbiausių kriterijų, pagal kurį galima spręsti apie valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės efektyvumą aplinkosauginių leidimų kontekste. Šis santykis parodo kiek yra laikomasi

leidimuose numatytų sąlygų (5 pav.).

5 pav. Ūkio objektų patikrinimų ir užfiksuotų pažeidimų skaičius

Diagramoje pateiktas bendras Regionų aplinkos apsaugos departamentų pareigūnų atliktų patikrinimų skaičius kontroliuojamiesiems objektams ir procentinė nustatytų pažeidimų dalis. Matoma ryški priklausomybė tarp patikrinimų skaičiaus augimo ir pažeidimų mažėjimo. Taigi galima teigti, jog aplinkosauginių reikalavimų vykdymo patikrinimai yra veiksminga priemonė, skatinanti ūkio subjektus laikytis jiems priskirtų reikalavimų. Mažėjančiam pažeidimų skaičiui aplinkosauginių reikalavimų srityje įtakos galėjo turėti nuolatinės pastangos gerinti inspektavimo veiklos kokybę. Šia veikla užsiima VAAI.

2004 m. Buvo patvirtintas aplinkos apsaugos inspektavimo vadovas, kuris buvo parengtas pagal DANCEE² remiamą projektą „Techninė parama inspekcijos ir įstatymų vykdymo užtikrinimo tobulinimui LR AM regionų aplinkos apsaugos departamentuose“. Tačiau čia buvo įtraukti tik pagrindiniai pramonės objektų kontroliavimo aspektai atmosferos, vandens ir atliekų kontrolės sektoriuose. Tad remiantis pačių aplinkosaugininkų pastabomis, palaipsniui šis vadovas buvo papildytas „Gamtos išteklių kontrolės“ ir „Specifinio mokesčių už gamtos išteklių naudojimą bei aplinkos teršimą iš mobilių ir stacionarių taršos šaltinių bei apmokestinamųjų gaminių ir pakuotės atliekomis patikrinimo“ ir kt. klausimynais.

² DANCEE - Danish environmental assistance to Eastern Europe - Danijos aplinkos apsaugos parama Rytų Europoje

2005 m. IMPEL³, atsižvelgdama į šeštąją bendrijos aplinkos apsaugos veiksmų programą [46] vykdė projektą, kurio metu ES aplinkos apsaugos kontrolės institucijoms buvo sudarytas „Aplinkos inspekcijos vadovo žinynas“, į kurį buvo įtraukti pagrindiniai vadybiniai inspektavimo aspektai. Tuo buvo siekiama supažindinti naująsias ES šalis su kitų ES narių patirtimi aplinkosauginio inspektavimo administravime, bei su IMPEL reikalavimais šioje srityje. VAAI, remdamasi šio projekto rezultatais, paruošė Aplinkos inspekcijos vadovo žinyną Lietuvos aplinkos apsaugos kontrolės institucijoms, kuris 2005 m. buvo aprobuotas ir pateiktas RAAD vadovams bei agentūrų vedėjams, kad šie galėtų juo remtis savo veikloje.

Be to, kad ruošiama metodinė literatūra aplinkosaugos specialistų veiklos efektyvumo kėlimui, taip pat nuolat yra vykdomi apmokymai tiek inspektavimo tiek ir kitais aplinkosaugos specialistams aktualiais klausimais. 2005 m., pagal „Valstybės tarnautojų mokymo 2002-2006 m. strategiją“ buvo organizuotas kvalifikacijos tobulinimo paslaugos teikimo konkursas, kurį laimėjo Vilniaus Gedimino Technikos Universiteto Aplinkos apsaugos institutas, kuris ir organizuoja aplinkosaugos specialistų kvalifikacijos kėlimo programas. Tobulinant inspekcinę veiklą neapsieinama ir be specialistų kontrolės – VAAI atlieka kontrolę, kurios metu tikrinama inspektorių veikla.

Kitas svarbus aspektas įtakojančias gerėjančius aplinkosauginio inspektavimo rezultatus yra informacinės aplinkos apsaugos pažeidimų sistemos GeoEnviron naudojimas aplinkosaugos institucijose. 2005 m. regionų aplinkos apsaugos departamentuose pabaigta diegti šiai sistemai reikalingą programinę įrangą, atsakingiems darbuotojams vykdyti apmokymai, bei pradėti suvedinėti duomenys. Šioje duomenų bazėje sistemingai kaupiami duomenys apie aplinkosauginius leidimus, atliktus patikrinimus, aptiktus pažeidimus, bei vykdomas sankcijas leidžia efektyviau kontroliuoti aplinkosauginę inspekcinę veiklą. GeoEnviron duomenų bazė yra nuolat tobulinama, kad užtikrintų nepriekaištingą funkcijų atlikimą. Ją pildo inspekcinę veiklą aplinkos apsaugos institucijose atliekantys specialistai. Duomenų bazė leidžia dalintis reikiama informacija tarp ja besinaudojančių institucijų ir taip užtikrinti efektyvesnę inspekcinės veiklos planavimą bei vykdymą.

Visos paminėtos priemonės daro teigiamą įtaką aplinkosaugos specialistų veiklai, taigi gerėjanti atliekamų patikrinimų sistema lemia mažėjantį pažeidimų skaičių.

Aplinkosauginių leidimų sąlygų vykdymo patikrinimai neretai gali būti skiriami į dvi grupes, tai yra planiniai ir neplaniniai patikrinimai. Planiniai patikrinimai yra atliekami periodiškai ar kita reglamentuota ar leidimo sąlygose numatyta tvarka, o neplaniniai patikrinimai vykdomi atsitiktinai, dažniausiai atliekami dėl įvykusių taršos incidentų gamyboje, gautų skundų

³ IMPEL - EU Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law - Europos Sąjungos aplinkos apsaugos įstatymų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo darbo tinklas

bei pranešimų iš gyventojų, ar tikrinant objektą pastebima būtinybė patikrinti su juo susijusius kitus objektus ir kt. Tikėtina, jog tokių patikrinimų metu, pažeidimų aptinkama dažniau, nes šie patikrinimai vykdomi jau esant prielaidai, jog pažeidimas yra įvykdytas. Kaip matyti iš aukščiau pateiktos diagramos neplaninių patikrinimų skaičius nuo 2006 m. mažėjo, bendram patikrinimų skaičiui didėjant. Tai galėtų būti viena iš galimų priežasčių pažeidimų skaičiaus mažėjimui. Tačiau, neplaninius patikrinimus galima laikyti neigiamu rodikliu, atskleidžiančiu netinkamą numatytų patikrinimų planavimą bei vykdymą. Didelis neplaninių patikrinimų skaičius taip pat rodo, jog kontrolė atliekama neefektyviai. Tokiems patikrinimams atlikti išnaudojami finansiniai bei laiko resursai, kurie turėtų būti skirti planiniams patikrinimams, tad tai dar labiau mažina galimybę atlikti visus numatytus planinius patikrinimus. Kaip matyti diagramoje, 2006 m., lyginant su kitu nagrinėjamoju laikotarpiu, neplaninių patikrinimų buvo atlikta daugiausiai, jie sudarė apie ketvirtadalį visų atliktų patikrinimų. Taip atsitiko dėl to, jog tais metais Regionų aplinkos apsaugos departamentams buvo pateikta užduotis papildomai patikrinti įmones išduodančias pažymas už apmokestinamųjų gaminių ir pakuočių atliekų panaudojimą bei transporto priemones turinčias įmonės, dėl mokesčių už taršą iš stacionarių taršos šaltinių. Tačiau iki 2008 m. neplaninių patikrinimų skaičius akivaizdžiai sumažėjo. Tai parodo, jog inspekcinės veiklos gerinimo priemonės buvo įsisavintos gana efektyviai.

Kalbant apie aplinkos apsaugos kontrolę atliekant patikrinimus – būtina paminėti neetatinius aplinkos apsaugos inspektorius (NAAI). Tai LR piliečiai, turintys atitinkamų aplinkos apsaugos institucijų išduotus inspektoriaus pažymėjimus, kurių pagrindinis tikslas yra nustatyta tvarka teikti pagalbą institucijoms ir pareigūnams, vykdančioms aplinkos apsaugos valstybinę kontrolę [41]. Pateiktoje diagramoje matome NAAI veiklos rezultatus (6 pav.).

6 pav. NAAI veiklos efektyvumas

Diagramoje matoma, jog laikotarpiu nuo 2005 iki 2007 m. NAAI veiklos veiksmingumas, išreikštas vienam NAAI tekusių išaiškintų pažeidimų skaičiumi, akivaizdžiai augo. Tokį augimą sąlygojo net keletas priežasčių.

Pirmiausiai reikėtų paminėti, jog NAAI pažymėjimai išduodami remiantis specialiai sudarytos komisijos sprendimu. Jau 2005 metais tokios komisijos pradėjo griežčiau vertinti kandidatus norinčius gauti naujus pažymėjimus, taip pat nebebuvo pratęsiami NAAI pažymėjimai, asmenims kurių veikla per praėjusius metus nebuvo aktyvi. Taip kasmet buvo pasiekta vis geresnių neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių veiklos rezultatų. Kaip matyti diagramoje NAAI skaičius nuolatos nežymiai mažėjo, o jų, kartu su Valstybiniais aplinkos apsaugos inspektorais išaiškintų pažeidimų skaičius beveik nekito arba net augo. NAAI veiklos efektyvumui be abejonės įtakos turėjo ir 2005 m. lapkritį aplinkos ministro išleistas įsakymas „Dėl Neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių skatinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Remiantis šiuo įsakymu už gerus darbo rezultatus NAAI gali būti skatinami 3 skirtingais būdais:

- padėka;
- vertinga dovana;
- vienkartinė pinigine išmoka.

Inspektoriai skatinami gali būti tik kartą per metus. RAAD teikimu, Valstybinė aplinkos apsaugos inspekcija nusprendžia kuriems asmenims už aktyvią ir sėkmingą veiklą bus atlyginama. Toks skatinimas galėjo sukelti konkurenciją tarp veiklą vykdančių NAAI, kuri buvo puikia paskata geriau atlikti inspekcinis darbus.

Visos išnagrinėtos inspekcinų aplinkos apsaugos priemonių efektyvumo tendencijos glaudžiai siejasi su aplinkosauginiais leidimais, nes minėtos priemonės būtent ir yra vykdomos daugiausiai įvairiais leidimais bei licencijomis kontroliuojamoje veikloje.

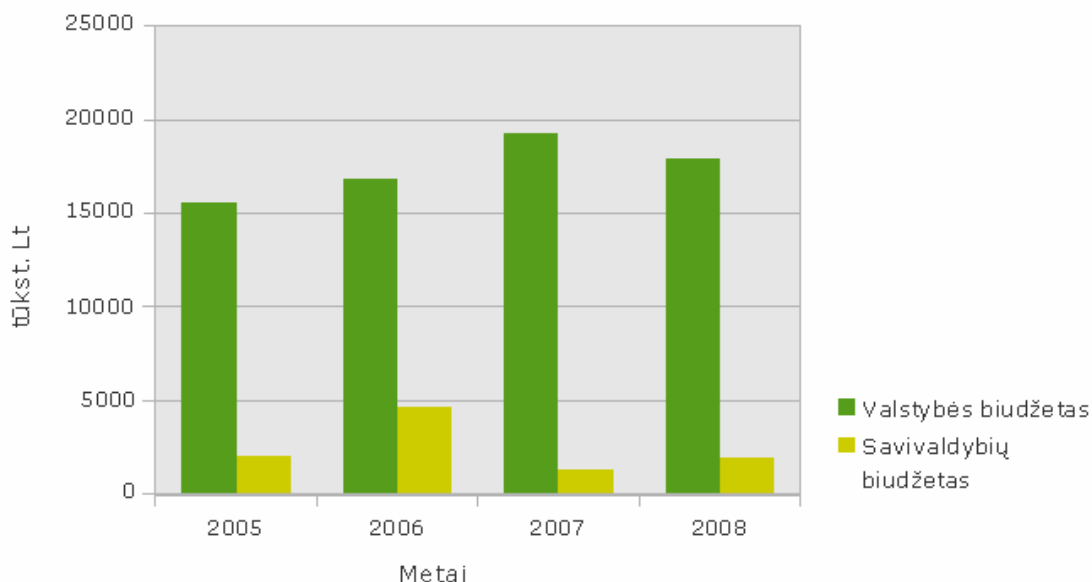
2.3. Ekonominis efektyvumas

Kitas aspektas, kurį tikslinga išnagrinėti kalbant apie aplinkosauginius leidimus ir valstybinę aplinkos apsaugos kontrolę, yra ekonominis. Pirmiausiai šis aspektas pasireiškia per jau minėtas rinkliavas, kurios yra gaunamos už aplinkos apsaugos institucijos teikiamą paslaugą – išduotą leidimą ar licenciją, bei per įplaukas gaunamas kaip sankcijas už vykdomus pažeidimus – tai ekonominės baudos, bei padarytos žalos atlyginimas.

Aplinkosauginių leidimų kontekste - ekonominiu aspektu taip pat reikėtų nagrinėti leidimus turinčių juridinių ar fizinių asmenų mokamus mokesčius už valstybinius gamtos išteklius. LR mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatyme [9] išskiriami tokie mokesčio objektai:

- naudingosios iškasenos,
- vanduo ir statybinis gruntas,
- medžiojamieji gyvūnai apmokestinami pagal medžioklės plotų kategorijas. (žr. 2 priedą)

Tokių leidimų turėtojai kasmet teikia deklaraciją ir jiems yra apskaičiuojamas mokestis. Mokama už faktinį per metus išgautą išteklių kiekį arba medžioklei naudojamų plotų kiekį ir dydį. Surinktos įplaukos tam tikromis proporcijomis įskaičiuojamos į valstybės ar savivaldybių biudžetus, o vėliau panaudojamos aplinkos apsaugos rėmimo programai [2] arba savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiajai programai [11] finansuoti. Žemiau pateiktoje diagramoje yra valstybės bei savivaldybių biudžetų duomenys – įplaukos už valstybinius gamtos išteklius. (7 pav.)

7 pav. Gautos pajamos iš mokesčio už valstybinius gamtos išteklius [52]

Sukauptų įmokų per metus dydis yra rodiklis pagal kurį galima spręsti apie bendrą valstybinių gamtos išteklių naudojimo intensyvumą. Kadangi didžioji dalis į valstybės biudžetą patenkančių lėšų yra mokestis už žemės gelmių turtus, galima teigti, jog valstybės biudžeto lėšų augimas 2005-2007 m. reiškia, jog augo ir tokių išteklių panaudojimas. Tai galima sieti su jau minėtu sparčiu to meto ekonomikos augimu šalyje. Neabejotinai tuo laikotarpiu augo išteklių paklausa, tad norint ją patenkinti augo ir išgavimo tempai. Nuo 2005 m. dėl gerėjančios šalies ekonominės būklės, augančių žmonių pajamų bei lūkesčių stipriai išaugo būstų paklausa. Kadangi dauguma aptariamų išteklių naudojami statybų pramonėje, būtent tai galima tiesiogiai sieti ir su išaugusiu gamtos išteklių naudojimu.

Į savivaldybių biudžetą įrašoma 70 proc. mokesčio mokamo už medžiojamuosius

gyvūnus. Todėl savivaldybės biudžete iš mokesčio už gamtos išteklius gautų įplaukų dydžio galima spręsti apie tai, kaip intensyviai atitinkamu laikotarpiu buvo medžiojama.

Tačiau Lietuvos Respublika yra valstybė, kuri negali pasigirti gausiais gamtos ištekliais. Apie tai galima spręsti ir iš to, kad už mokesčius už gamtos išteklius surinktos lėšos sudaro labai neįymią valstybės bei savivaldybių biudžeto dalį.

3. APLINKOSAUGINIŲ LEIDIMŲ SISTEMOS EFEKTYVUMAS

Norint išsiaiškinti tam tikros sistemos efektyvumą, be abejo, reikalinga informacija gaunama nuolat stebint sistemą jos veikimo viduje. Vykdam tyrimą apie aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų efektyvumą tokia informacija buvo gauta atlikus šioje sistemoje dirbančių asmenų anketinę apklausą, kurios metu 12 ekspertų (žr. 4 priedą) įvertino tam tikrus aplinkos apsaugos kontrolės per leidimus aspektus. Jie pareiškė savo nuomonę apie išduodamų leidimų kiekį, patikrinimų efektyvumą, bei galimybes tobulinti leidimų sistemą. (Anketą žr. 3 priede).

Tyrimė dalyvavo ekspertai atstovaujantys šias aplinkosauginės kontrolės sritis:

- Gyvosios gamtos apsauga;
- Miškų apsauga;
- Taršos integruota prevencija ir kontrolė.

Kalbant apie gyvosios gamtos apsaugą visų ekspertų teigiamai buvo įvertintas šios srities kontrolei išduodamų leidimų skaičius. Tik vieno apklausoje dalyvavusio eksperto nuomone leidimų turėtų būti išduodama daugiau, kad būtų tinkamai vykdoma gyvosios gamtos apsauga. Vykdam kontrolę per leidimus daugiau problemų ekspertų nuomone kyla dėl vykdomų patikrinimų. Dėl inspektorių etatų trūkumo patikrinimų vykdoma per mažai, be to nėra galimybių tai daryti ne darbo metu, kuomet ir įvykdoma nemaža dalis pažeidimų. Šis faktas lemia tai, kad daugelis pažeidėjų lieka nenubausti. Vieno iš apklaustųjų ekspertų nuomone inspektoriams trūksta motyvacijos skirti baudas, tad neretai pažeidėjai tik įspėjami. Šiai problemai spręsti siūloma bent 5% nuo skiriamos baudos sumos skirti inspektoriumi. Kalbant apie pažeidėjams skiriamas sankcijas ekspertų nuomonės išsiskyrė. Vieni teigė, jog sankcijos pakankamos, kitų nuomone baudos yra per mažos, ir netgi skatina asmenis daryti pažeidimus – sumokėti baudą už neteisėtą veiklą asmenims atsieina mažiau nuostolių nei gaišti laiką išsiimant leidimus. Nors dauguma ekspertų leidimo išdavimo procedūras vertino teigiamai jas labai apsunkina tai, jog atitinkamus leidimus galima gauti tik darbo valandomis ir tik tam tikrose institucijose. Daugiausiai teigiamai buvo vertinamos ir leidimuose numatytos sąlygos, tik dviejų iš apklaustųjų ekspertų nuomone jos turėtų būti griežtesnės, kad būtų užtikrinta gyvosios gamtos apsauga. Kalbant apie ekonominį leidimų sistemos efektyvumą vėlgi ekspertų nuomonės buvo skirtingos. Vienų teigimu ekonominė nauda nėra gaunama, vieno iš ekspertų nuomone, kaip ekonominę naudą galima įvardinti tai, jog per leidimus užtikrinamas racionalus valstybės turto naudojimas, kito eksperto nuomone į valstybės biudžetą suplaukia nemažai lėšų už skirtas baudas. Ekspertų pateikti pasiūlymai dėl kontrolės per leidimus tobulinimo daugiausiai siejasi su jau minėtomis problemomis – jų nuomone leidimų išdavimas ir kontrolė turėtų būti priskirti skirtingoms institucijoms, patruliavimas vykdomas visą parą, taip pat turėtų būti keliama

inspektorių motyvacija, leidimuose reikėtų numatyti daugiau sąlygų, be to, daugumos inspektorių siūlymu reikia keisti leidimų išdavimo tvarką.

Tai pat buvo apklausti du miškų kontrolės srities specialistai. Daugeliu klausimų kontrolę per leidimus jie vertino teigiamai, tačiau buvo išskirtos ir tam tikros problemos. Anot ekspertų miškų kontrolės srityje išduodama pakankamai leidimų, vieno jų nuomone leidimų skaičius yra net kiek per didelis. Taip pat yra vykdoma pakankamai patikrinimų, tačiau vienas iš ekspertų kaip problemą įvardino patikrinimų efektyvumo mažėjimą sukeltą sumažėjusių atlyginimų dėl kurių atsiranda aukštos kvalifikacijos specialistų trūkumas. Priešingai nei gyvosios gamtos apsaugos srityje miškų kontrolės leidimo išdavimo procedūra abiejų ekspertų buvo įvertinta teigiamai. Leidimuose numatytos sąlygos ekspertų nuomone taip pat yra pakankamos, vieno jų teigimu, kaip vienas iš siūlymų leidimų sistemai tobulinti, yra leidimų sąlygų supaprastinimas privačių miškų savininkams, nes dabar yra ribojama galimybė naudoti nuosavą turtą. Dėl tos pačios priežasties jo nuomone yra taikomos ir per didelės sankcijos pažeidėjams. Kito eksperto nuomone leidimuose numatytos sąlygos yra susijusios su kirtimų apribojimais dėl saugomų teritorijų, saugomų paukščių bei biologinės įvairovės išsaugojimu, tad yra reglamentuotos teisės aktais ir privalomos visiems. Abu ekspertai sutiko, jog yra išaiškinami ne visi pažeidimai, o kalbant apie ekonominį leidimų efektyvumą abu teigė, jog aplinkosauginė kontrolė neturėtų būti siejama su ekonominiais aspektais. Abiejų ekspertų siūlymai dėl leidimų sistemos tobulinimo siejasi su šios sistemos liberalizavimu bei miškų savininkų bei valdytojų savimonės dėl aplinkos apsaugos ugdymu.

Paskutinė grupė apklaustųjų ekspertų dirbantys taršos integruotos prevencijos ir kontrolės srityje. Visų 4 ekspertų teigimų Išduodamų TIPK leidimų kiekis yra pakankamas kontrolei užtikrinti, nes yra nustatyti tinkami kriterijai leidimams gauti, vieno iš ekspertų nuomone leidimų galėtų būti ir mažiau. Kaip ir pačių leidimų, patikrinimų skaičius yra pakankamas, nes jie atliekami pagal iš anksto sudarytus grafikus, tačiau jų efektyvumas, anot ekspertų, priklauso nuo kontrolę atliekančios agentūros nuostatų, inspektorius kompetencijos bei paties tikrinamo objekto specifikacijos. Leidimų išdavimo tvarka ekspertų buvo vertinama labiau teigiamai nei neigiamai, mat ji yra nuolat peržiūrima ir tobulinama. Taip pat teigiamą nuomonę ekspertai pareiškė ir dėl leidime numatomų sąlygų tinkamumo, nes jos yra formuluojamos kiekvienam objektui atskirai prieš tai aptariant su veiklos vykdytoju, be to numatyta šių sąlygų apskundimo tvarka. Apklaustųjų ekspertų nuomone kontrolė vykdoma per leidimus atliekama skaidriai. Priešingai nei prieš tai aptartą gyvosios gamtos bei miškų apsaugos srityje, su TIPK leidimais dirbantys specialistai nemano jog nėra išsiaiškinami visi pažeidimai. Vienas iš jų teigė kad kai kurie pažeidimai išsiaiškinami per vėlai nes patikrinimai atliekami pagal grafiką. Kito eksperto nuomone kai kurie pažeidimai yra neišsiaiškinami, nes yra trumpalaikiai. Vienas iš ekspertų mano,

jog išaiškinami visi pažeidimai. Susumavus ekspertų pateiktus atsakymus dėl pažeidėjams skiriamų sankcijų, ekspertai jas vertina labiau teigiamai nei neigiamai, tačiau pripažįstama jog baudos yra nepakankamai aukštos ir pažeidėjams kartais yra pigiau sumokėti baudą nei vykdyti leidime numatytus aplinkosauginius reikalavimus. Kalbant apie ekonominę naudą ekspertų buvo išskirti mokesčiai už gamtos išteklių naudojimą bei taršą, tačiau konstatuojama, jog gaunama nauda nėra didelė. Iš minėtų mokesčių gaunamos lėšos panaudojamos aplinkos kokybės gerinimui, ekologinės pusiausvyros palaikymui, gamtos išteklių išsaugojimui ir atkūrimui, biologinės įvairovės išsaugojimui, aplinkos būklės atstatymui po aplinkai padarytos žalos, aplinkos teršimo, avarijų, aplinkosauginių pažeidimų prevencinių programų vykdymui, aplinkosauginiam švietimui ir t. t. Ekspertai išskyrė tokius pasiūlymus TIPK leidimų sistemai koreguoti:

- Mažinti dokumentų kiekį, dalį gaunant ar siunčiant elektroninėje erdvėje;
- Aiškiau atskirti funkcijas tarp institucijų kontroliuojančių ūkinę veiklą, nes jos dažnai dubliuojasi;
- Kontroliuojantiems pareigūnams (agentūrų darbuotojams) priskirti didesnę atsakomybę už sąlygų suformavimą išduodant leidimus ir jų laikymosi kontrolę.

Apžvelgus visų sričių ekspertų pateiktas nuomones apie aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemą, ją galima vertinti teigiamai. Tačiau, tam, kad būtų užtikrinta efektyvesnė kontrolė būtina atlikti tam tikrus pakeitimus sistemos reglamentavime ir praktiniame įgyvendinime.

IŠVADOS

1. Europos Sąjungos lygiu aplinkosauginių leidimų sistemos šalyse narėse nėra numatytos. Yra nustatyti tik įvairių sričių normatyvai, kurių šalys negali viršyti, o jų laikytis kiekviena valstybė gali sau patogiausiu būdu. Europos lygiu reglamentuojama yra tik taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų sistema.
2. Lietuvos Respublikoje už aplinkos apsaugą yra atsakinga Aplinkos ministerija, bei jai pavaldžios institucijos. Šios institucijos, remdamosios galiojančiais aplinkos apsaugos kontrole reglamentuojančiais teisės aktais, pagal savo kompetenciją vykdo aplinkos apsaugos kontrolę per leidimus.
3. Lietuvos Respublikoje aplinkosauginiai leidimai, kaip kontrolės priemonė naudojami šiose srityse:
 1. Gyvosios gamtos apsauga;
 2. Miškų kontrolė;
 3. Valstybinių gamtos išteklių apsauga;
 4. Ūkinės veiklos poveikio aplinkai reguliavimas.
4. Aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų procedūrą galima suskirstyti į šiuos pagrindinius etapus:
 1. Fizinio ar juridinio asmens vykdoma veikla, kuriai reikalingas aplinkosauginis leidimas;
 2. Paraiškos ir reikiamos dokumentacijos teikimas atsakingajai institucijai;
 3. Leidimo sąlygų nustatymas ir leidimo išdavimas;
 4. Sąlygų vykdymas;
 5. Atsakingos aplinkos apsaugos institucijos vykdoma kontrolė.
5. Nagrinėtoju 2005 – 2008 m. laikotarpiu bendras aplinkos apsaugos institucijų išduotų leidimų skaičius augo, dėl ekonominio šalies augimo, bei juridinių asmenų skaičiaus augimo. Taip pat leidimų skaičiui įtakos turi, juos reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai, bei atskirų sričių leidimų galiojimo laiko aspektai.
6. Valstybinės aplinkos apsaugos kontrolės per leidimus efektyvumą galima vertinti pagal atliktų patikrinimų ir išaiškintų pažeidimų skaičių santykį. Laikotarpiu nuo 2005 m. iki 2008 m. pažeidimų akivaizdžiai sumažėjo, patikrinimų skaičiui augant. Gerėjantiems rezultatams įtakos turėjo ataskaitiniais metais vykdytos priemonės inspektorių kvalifikacijos kėlimui, GeoEnviron sistemos įdiegimas ir kt. Gerėjančius aplinkos apsaugos kontrolės rezultatus rodo ir sumažėjęs neplaninių patikrinimų skaičius.

7. Aplinkosauginės kontrolės kontekste svarbus vaidmuo tenka neetatiniams aplinkos apsaugos inspektoriams. Sugriežtinta tokių inspektorių pažymėjimų suteikimo kontrolė bei pritaikyta skatinimo sistema 2005-2007 m. akivaizdžiai padidino neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių veiklos efektyvumą.
8. Aplinkos apsaugos kontrolę per leidimus su ekonominiu aspektu galima sieti kalbant apie rinkliavas už aplinkos apsaugos institucijų teikiamą paslaugą – išduodamus leidimus, taip pat sankcijas (baudas) gaunamas už leidimų sąlygų nesilaikymą, ir pajamas gaunamas iš mokesčių už valstybinius gamtos išteklius bei aplinkos teršimą. Tačiau tai neturi didelės įtakos valstybės biudžetui. Gautos pajamos panaudojamos aplinkos apsaugos rėmimo arba savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosioms programoms.
9. Šiame darbe iškelta hipotezė, jog Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodami leidimai yra efektyvi kontrolės priemonė, tenkinanti tiek kontroliuojamą veiklą vykdančius asmenis, tiek aplinkosauginius poreikius, bei užtikrinanti atitinkamą ekonominį efektyvumą pasitvirtino tik iš dalies. Tam, kad per leidimus vykdoma kontrolė tenkintų visų susijusių šalių interesus reikia atlikti tam tikrus pakeitimus tiek leidimų reglamentavimo lygmeniu, tiek praktiniame kontrolės vykdymo procese.

REKOMENDACIJOS IR PASIŪLYMAI

1. Taupant tiek suinteresuotų asmenų tiek aplinkos apsaugos institucijų darbuotojų laiką keisti aplinkosauginių leidimų išdavimo tvarką:
 - atsižvelgiant į išskylančius sunkumus išduodant leidimus, išdavimo procedūras reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyti efektyvesnę tvarką;
 - dalį ar visas su leidimo išdavimu susijusias procedūras perkelti į elektroninę erdvę.
2. Skirti daugiau dėmesio aplinkos apsaugos sistemoje dirbantiems inspektoriams:
 - kelti jų kvalifikaciją;
 - sukurti efektyvią motyvacijos sistemą;
 - sukurti daugiau inspektorių etatų.
3. Sureguliuoti sankcijų ir baudų už padarytus pažeidimus, nesilaikant aplinkos apsaugos institucijų išduotuose leidimuose numatytų sąlygų, sistemą.
4. Vykdyti visuomenės švietimą bei ugdyti savimonę dėl švarios aplinkos išsaugojimo svarbos.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas // Valstybės žinios. 1992, Nr. 5-75.
2. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 92-2872.
3. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos valstybinės kontrolės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 72-3017.
4. Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymas // Valstybės žinios. 1997, Nr. 112-2824.
5. Lietuvos Respublikos medžioklės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 65-2634.
6. Lietuvos Respublikos mėgėjiškos žūklės įstatymas // Valstybės žinios. 2004. Nr. 118-4395.
7. Lietuvos Respublikos miškų įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 96-1872.
8. Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 47-1469.
9. Lietuvos Respublikos mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas // Valstybės žinios. 1991, Nr. 11-274; 2006, Nr. 65-2382.
10. Lietuvos Respublikos saugomų gyvūnų, augalų, grybų rūšių ir bendrijų įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3987.
11. Lietuvos Respublikos savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymas // Valstybės žinios. 2003, Nr. 61-2760.
12. Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2006, Nr. 82-3254.
13. Lietuvos Respublikos žemės gelmių įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 63-1582.
14. Lietuvos Respublikos žuvininkystės įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 56-1648.
15. LR Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 108-3463;
16. LR Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 2 d. nutarimas Nr. 935 „Dėl Lietuvos 2004-2006 metų bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2004, Nr. 123-4486;
17. LR Vyriausybės 2005 m. balandžio 4 d. nutarimas Nr. 365 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 29 d. nutarimo Nr. 1433 „Dėl Leidimų tirti žemės gelmes išdavimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 45-1448;

18. LR Vyriausybės 2005 m. balandžio 21 d. nutarimas Nr. 445 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. gruodžio 27 d. nutarimo Nr. 1624 „Dėl Leidimų išvežti iš Lietuvos Respublikos geologines kolekcijas, muziejų geologinius eksponatus, grėžinių kerną ar jo mėginius išdavimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 53-1797;
19. LR Vyriausybės 2005 m. birželio 6 d. nutarimas Nr. 621 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. vasario 11 d. nutarimo Nr. 198 „Dėl Leidimų naudoti naudingųjų iškasenų (išskyrus angliavandenilius), požeminio pramoninio bei mineralinio vandens išteklius ir žemės gelmių ertmes išdavimo tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2005, Nr. 72-2607;
20. LR Vyriausybės 2008 m. balandžio 9 d. nutarimas Nr. 336 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugsėjo 22 d. nutarimo Nr. 1138 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ // Valstybės žinios. 2008, Nr. 46-1725;
21. LR aplinkos ministro 2002 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. 237 „Dėl Savavališkai iškirstų medžių ir krūmų, augusių miško žemėje, ir pagamintos apvaliosios medienos ištraukimo arba išvežimo tvarkos naujos redakcijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 55-2211;
22. LR aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 512 „Dėl leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetė išdavimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 98-4344;
23. LR aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 30 d. įsakymas Nr. 515 „Dėl leidimų naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetė išdavimo konkurso organizavimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 98-4346;
24. LR aplinkos ministro 2002 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. 580 „Dėl naudingųjų iškasenų išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo konkurso nuostatų ir naudingųjų iškasenų išteklių ir žemės gelmių ertmių naudojimo konkurso komisijos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2002, Nr. 115-5158;
25. LR aplinkos ministro 2003 m. lapkričio 25 d. įsakymas Nr. 590 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ ir dėl aplinkos ministro 1999 m. lapkričio 30 d. įsakymo Nr. 387 „Dėl aplinkos apsaugos normatyvinio dokumento LAND 32-99 „Gamtos išteklių naudojimo leidimų išdavimo ir gamtos išteklių naudojimo limitų bei leistinos taršos į aplinką normatyvų nustatymo tvarka“

- patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 114-5169;
26. LR aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 669 „Dėl Miško ugdymo kirtimų taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 25-778;
 27. LR aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 670 „Dėl Pagrindinių miško kirtimo taisyklių pakeitimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 10-284;
 28. LR aplinkos ministro 2003 m. gruodžio 19 d. įsakymas Nr. 684 „Dėl pavojingų atliekų tvarkymo licencijavimo taisyklių bei pavojingas atliekas tvarkančių įmonių darbuotojams taikomų kvalifikacinių reikalavimų ir atestavimo tvarkos patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 18-552;
 29. LR aplinkos ministro 2004 m. vasario 18 d. įsakymas Nr. D1-75 „Dėl Aplinkos ministro 1999 m. sausio 29 d. įsakymo Nr. 33 „Dėl Leidimų vandens lygiui keisti tvenkiniuose ir užtvenktuose ežeruose išdavimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 34-1118;
 30. LR aplinkos ministro 2004 m. gegužės 18 d. įsakymas Nr. D1-274/1B-532/B1-507 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro, Muitinės departamento prie finansų ministerijos direktoriaus ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymo Nr. 658/831/743 „Dėl prekybos laukiniais gyvūnais taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 85-3097;
 31. LR aplinkos ministro 2004 m. liepos 14 d. įsakymas Nr. D1-386. „Dėl Leidimų kirsti mišką išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 116-4348;
 32. LR aplinkos ministro 2004 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. D1-577 „Dėl Biržių atrėžimo ir įvertinimo taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios.2004, Nr. 167-6157;
 33. LR aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 3 d. įsakymas Nr. D1-614 „Dėl Mėgėjiškos žūklės leidimų išdavimo taisyklių ir Mėgėjiškos žūklės leidimų valstybiniuose vandens telkiniuose naudojimo ir apskaitos tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2004, Nr. 180-6684;
 34. LR aplinkos ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymas Nr. D1-711 „Dėl Leidimų atlikti aplinkos ir taršos šaltinių išmetamų į aplinką teršalų tyrimus išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 4-81;
 35. LR aplinkos ministro 2005 m. sausio 18 d. įsakymas Nr. D1-35 „Dėl Leidimų naudoti žūklės plotus išdavimo ir panaikinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2005, Nr. 14-442;
 36. LR aplinkos ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. D1-330 „Dėl aplinkos ministro 2002 m. vasario 27 d. įsakymo Nr. 80 „Dėl Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės leidimų išdavimo, atnaujinimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“//

- Valstybės žinios. 2005, Nr. 103-3829;
37. LR aplinkos ministro 2005 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-542 „Dėl aplinkos ministro 2004 m. balandžio 29 d. įsakymo Nr. D1-231 „Dėl Šiltnamio dujų apyvartinių taršos leidimų išdavimo ir prekybos jais tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios.2005, Nr. 137-4948;
 38. LR aplinkos ministro 2006 m. balandžio 26 d. įsakymas Nr. D1-205 „Dėl verslinės žvejybos leidimų vidaus vandens telkiniuose išdavimo tvarkos aprašo, verslinės žvejybos leidimo blanko formos ir reikalavimų verslinės žvejybos leidimų blankų spausdinimui“// Valstybės žinios. 2006, Nr. 49-1782;
 39. LR aplinkos ministro 2007 m. sausio 10 d. įsakymas Nr. D1-22 „Dėl aplinkos ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymo Nr. 372 „Dėl Saugomų rūšių gyvūnų, augalų ir grybų paėmimo iš gamtinės aplinkos tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios.2007, Nr. 7-294;
 40. LR aplinkos ministro 2009 m. balandžio 9 d. įsakymas Nr. D1-155 „Dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. rugsėjo 30 d. įsakymo Nr. 513 „Dėl Medžiojamųjų gyvūnų gausos reguliavimo teritorijose, kuriose medžioti draudžiama, tvarkos patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 42-1626;
 41. LR aplinkos ministro 2009 m. liepos 21 d. įsakymas Nr. D1-433 „Dėl aplinkos ministro 2003 m. birželio 11 d. įsakymo Nr. 294 „Dėl Neetatinių aplinkos apsaugos inspektorių funkcijų atlikimo tvarkos, Priėmimo į neetatinius aplinkos apsaugos inspektorius tvarkos, Piliečių priėmimo į neetatinius aplinkos apsaugos inspektorius egzaminų programos, Neetatinio aplinkos apsaugos inspektoriaus pažymėjimo formos ir Neetatinio aplinkos apsaugos inspektoriaus pažymėjimo aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“// Valstybės žinios. 2009, Nr. 91-3944;
 42. LR aplinkos ministro, Muitinės departamento prie LR finansų ministerijos direktoriaus ir Valstybinės maisto ir veterinarijos tarnybos direktoriaus 2002 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. 658/831/743 „Dėl prekybos laukiniais gyvūnais taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2002, Nr. 125-5690;
 43. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/35/EB dėl visuomenės dalyvavimo rengiant tam tikrus aplinkosaugos planus ir programas, pakeičianti Tarybos direktyvas 85/337/EEB ir 96/61/EB dėl visuomenės dalyvavimo ir teisės kreiptis į teismą;
 44. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB nustatanti prekybos šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimais sistemą Bendrijoje ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB;

45. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1882/2003, suderinantis su Tarybos sprendimu 1999/468/EB nuostatas, susijusias su komitetais, padedančiais Komisijai naudotis savo įgyvendinimo įgaliojimais, nustatytais dokumentuose, priimtuose vadovaujantis EB sutarties 251 straipsnyje nustatyta tvarka
46. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas 2002/1600/EB dėl Šeštosios Bendrijos Aplinkosaugos veiksmų programos
47. Nykstančių laukinės faunos ir floros rūšių tarptautinės prekybos konvencija // Valstybės žinios. 2001, Nr. 50-1741;
48. Tarybos direktyva 96/61/EB dėl taršos integruotos prevencijos ir kontrolės;
49. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą;

50. 2007-2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa // http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/teises_aktai/Stebesenos_komiteto_nut_arimai/VP2-2009-05-14.pdf; prisijungimo laikas:2009-11-25;
51. 8.1 Interim Report “Emission Limit Values and Quality Standards in Environmental Permitting under the EU IPPC System” // http://www.ippc-russia.org/public/cluster08/C1_8-1_IPPC_Permitting_Principles_BAT_EQS_EN.pdf; prisijungimo laikas: 2009-10-11;
52. Aktualūs valstybės finansų duomenys // http://www.finmin.lt/web/finmin/aktualus_duomenys; prisijungimo laikas: 2009-11-21;
53. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://ard.am.lt/VI/files/File/Departamento%20veiklos%20ataskaitos/2005.zip>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
54. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://ard.am.lt/VI/files/File/Departamento%20veiklos%20ataskaitos/2006.zip>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
55. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://ard.am.lt/VI/files/File/Departamento%20veiklos%20ataskaitos/2007.zip>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
56. Genetiškai modifikuotų organizmų duomenų bazė // http://gmo.am.lt/page?page=itemList&entity=decisionUnderA11&a=agrType&b=leid_1; prisijungimo laikas 2009-09-18;
57. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://klrd.am.lt/VI/files/0.395553001142861726.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;

58. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://klrd.am.lt/VI/files/0.035753001175086075.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
59. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://klrd.am.lt/VI/files/0.742561001224153370.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
60. Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://mrd.am.lt/VI/files/0.831533001174477563.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
61. Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://mrd.am.lt/VI/files/0.193535001205486914.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
62. Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. veiklos ataskaita // <http://mrd.am.lt/VI/files/0.967579001242878985.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
63. Neišregistruotų juridinių asmenų skaičius // <http://www.registrucentras.lt/jar/stat/neisreg.php>; prisijungimo laikas: 2009-10-19
64. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://prd.am.lt/VI/files/0.192440001161674131.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
65. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://prd.am.lt/VI/files/0.562273001176814579.doc>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
66. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://prd.am.lt/VI/files/0.646355001217592402.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
67. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. veiklos ataskaita // <http://prd.am.lt/VI/files/0.477981001245746317.pdf> ; prisijungimo laikas 2009-10-08;
68. Projekto „E-paslaugos „Aplinkosaugos leidimų išdavimas“ sukūrimas“ įgyvendinimui reikalingos dokumentacijos parengimas // <http://www.esparama.lt/lt/bpd/zemelapis/?id=889>; prisijungimo laikas: 2009-11-20;
69. R.Čiegis R., Bubnienė R. Prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos ekonominio efektyvumo didinimas: pasiskirstymo metodų įtaka // *Ekonomika*. 2006, Nr. 73. P. 19-33;
70. Skelbimas apie supaprastintą pirkimą // <https://pirkimai.eviesiejiipirkimai.lt/app/notice/noticeform.asp?OJEC=21&B=PPO&File=2009-06-03/75fb7522-d494-4db9-99ee-8c83da347e50.html>; prisijungimo laikas: 2009-11-20;
71. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://srd.am.lt/VI/files/0.590420001143705506.zip>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
72. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://srd.am.lt/VI/files/0.001601001175172499.zip>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
73. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://srd.am.lt/VI/files/0.069013001206607340.rar>; prisijungimo laikas 2009-10-08;

74. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. veiklos ataskaita // <http://srd.am.lt/VI/files/0.009151001241605022.rar>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
75. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://urd.am.lt/VI/files/0.699892001256620757.doc>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
76. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://urd.am.lt/VI/files/0.404274001256554273.wbk>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
77. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://urd.am.lt/VI/files/0.902220001256554311.doc>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
78. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. veiklos ataskaita // <http://urd.am.lt/VI/files/0.361973001256618640.doc>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
79. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos 2005 m. veiklos ataskaita // <http://vaai.am.lt/VI/files/0.448158001147171091.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
80. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos 2006 m. veiklos ataskaita // <http://vaai.am.lt/VI/files/0.626708001176892713.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
81. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos 2007 m. veiklos ataskaita // <http://vaai.am.lt/VI/files/0.882328001209470672.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
82. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos 2008 m. veiklos ataskaita // <http://vaai.am.lt/VI/files/0.605090001242614358.ppt>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
83. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2005 m. veiklos ataskaita // <http://vrd.am.lt/VI/files/0.384317001144909915.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
84. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2006 m. veiklos ataskaita // <http://vrd.am.lt/VI/files/0.411123001175576855.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
85. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2007 m. veiklos ataskaita // <http://vrd.am.lt/VI/files/0.673264001213787587.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;
86. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento 2008 m. veiklos ataskaita // <http://vrd.am.lt/VI/files/0.402712001254378783.pdf>; prisijungimo laikas 2009-10-08;

SANTRAUKA

Aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemos

Reikšminiai žodžiai: aplinkosauginiai leidimai, aplinkos apsaugos politika, aplinkos apsaugos reglamentavimas, aplinkos apsaugos institucijos, aplinkos apsaugos kontrolė.

Intensyvus aplinkos teršimas bei gamtos išteklių naudojimas sukėlęs ekologinės krizės grėsmę pasaulyje lėmė, jog aplinkos apsauga tapo svarbia kiekvienos valstybės politikos dalimi. Kiekviena šalis privalo imtis tam tikrų priemonių, kad užtikrintų tinkamą žmogaus ir gamtos sąveiką. Lietuvos Respublikoje, kaip ir daugelyje kitų valstybių, viena iš tokių priemonių yra aplinkos apsaugos institucijų išduodami leidimai. Šiame darbe aptartas tokių leidimų pobūdis, jų išdavimo tvarka, funkcionavimo ypatumai, bei efektyvumas.

Remiantis teisės aktais reglamentuojančiais aplinkosauginę kontrolę Lietuvos Respublikoje buvo išnagrinėta aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų funkcionavimo tvarka.

Siekiant išanalizuoti Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų praktinius apsektus buvo remtasi statistiniais aplinkos apsaugos institucijų veiklos duomenimis. Šių duomenų pagalba buvo išanalizuotos leidimų skaičiaus kitimo tendencijos, vykdomų patikrinimų veiksmingumo bei su ekonominiu sistemos efektyvumu susiję aspektai.

Be to, siekiant įvertinti aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemos efektyvumą buvo atlikta anketinė ekspertų apklausa, kurioje dalyvavo specialistai dirbantys aplinkos apsaugos institucijose, išduodančiose aplinkosauginius leidimus bei vykdančiose kontrolę dėl leidimuose nustatytų sąlygų laikymosi. Jie pareiškė savo nuomonę apie dabar šalyje veikiančią leidimų sistemą bei pasiūlymus kaip būtų galima išvengti tam tikrų iškylančių su tuo susijusių problemų.

SUMMARY

The Systems of Permits Issued by Environmental Institutions

Keywords: environmental permits, environmental policy, environmental regulation, environmental institutions, environmental control.

Intensive environmental pollution and consumption of natural resources caused the danger of ecological crisis, which was an important reason why environmental protection became an essential part in politics of each country. Every nation must take certain measures to ensure appropriate interaction between humans and environment. In Republic of Lithuania, as in many other countries, one of these measures is the permits issued by environmental institutions. In this paper it is discussed the nature, the order of issuing, features of functioning and efficiency of such permits.

The analysis of an order of permits issued by environmental institutions was made on basis of Lithuanian environmental control legislation.

The practical aspects of environmental permitting system were analyzed on basis of statistical performance data of environmental institutions. By invoking this data the analysis of trends in the number of permits, effectiveness of the inspection and economical aspects was made.

Furthermore, the expert survey was made to assess the efficiency of environmental permitting system. The participants of this survey were the specialists who are working in the environmental institutions which are issuing the permits as well as performing the control. They expressed their views on the permitting system which is now applied in our country. As well they made suggestions about what could be done to avoid some certain problems concerning environmental permitting.

PRIEDAI

Konkretūs valstybės rinkliavos dydžiai už aplinkos ministerijos ir jos įstaigų teikiamas paslaugas

leidimo atlikti taršos šaltinių išmetamų į aplinką teršalų ir teršalų aplinkos elementuose matavimus ir tyrimus išdavimą	80 Lt
leidimo tirti žemės gelmes išdavimą	1000 Lt
leidimo (taip pat pakartotinio) naudoti žemės gelmių išteklius ir ertmes išdavimą:	
– angliavandenilių išteklius	3500 Lt
– vertingųjų mineralų, metalo rūdų išteklius ir žemės gelmių ertmes	2500 Lt
– požeminio pramoninio ir mineralinio vandens išteklius	1700 Lt
– kitų naudingųjų iškasenų išteklius	1700 Lt
leidimo išvežti iš Lietuvos Respublikos geologines kolekcijas, muziejų geologinius eksponatus, gręžinių kerną ar jo mėginius išdavimą:	
– negražinamai, jeigu geologinės vertybės priklauso valstybei nuosavybės teise	200 Lt
– negražinamai, jeigu geologinės vertybės nepriklauso valstybei nuosavybės teise, arba laikinai, neatsižvelgiant į geologinių vertybių nuosavybės formą	50 Lt
mėgėjiškos žūklės valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduotas leidimas naudoti žūklės plotus, leidimo išdavimą ⁴ :	
– metams	11 Lt
– mėnesiui	3 Lt
mėgėjiškos žūklės valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduotas leidimas naudoti žūklės plotą, licencijos išdavimą:	
– žvejoti saugomų ir globojamų žuvų rūšių žuvis (parai)	10 Lt
– žvejoti saugomų ir globojamų žuvų rūšių žuvis (mėnesiui)	50 Lt
– žvejoti intensyviai veisiamas žuvis (parai)	10 Lt
– žvejoti intensyviai veisiamas žuvis (savaitei)	46 Lt
mėgėjiškos žūklės valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduotas leidimas naudoti žūklės plotą, ir juose mėgėjiška žūklė draudžiama ar ribojama, licencijos išdavimą:	
– parai	5 Lt
– mėnesiui	45 Lt
mėgėjiškos žūklės žvejoti nestandartiniais įrankiais ir būdais valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduotas leidimas naudoti žūklės plotą, licencijos išdavimą:	

⁴ Už mėgėjiškos žūklės valstybiniuose vandens telkiniuose, į kuriuos neišduotas leidimas naudoti žūklės plotą, leidimo išdavimą vietiniams gyventojams, gyvenantiems kaimuose, esančiuose ne toliau kaip už 1 kilometro nuo vandens telkinio, valstybės rinkliava mažinama 50 procentų.

– parai	10 Lt
– savaitei	50 Lt
– mėnesiui	100 Lt
leidimo naudoti medžiojamųjų gyvūnų išteklius medžioklės plotų vienetu išdavimą	10 Lt
leidimo įvežti į Lietuvos Respubliką arba išvežti iš jos gyvūnus, kurie nėra priskirti medžioklės ar žūklės objektams, jų dalis ir gaminius iš jų išdavimą arba dublikato išdavimą	5 Lt
leidimo prekiauti saugomų rūšių laukiniais augalais išdavimą arba dublikato išdavimą	5 Lt
leidimo įvežti į Lietuvos Respubliką arba išvežti iš jos saugomų rūšių augalus išdavimą arba dublikato išdavimą	5 Lt
leidimo prekiauti laukiniais gyvūnais, jų dalimis ir gaminiais išdavimą arba dublikato išdavimą	5 Lt
2006 m. gegužės 4 d. Komisijos reglamente (EB) Nr. 865/2006, nustatančiame išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 338/97 dėl laukinės faunos ir floros rūšių apsaugos kontroliuojant jų prekybą įgyvendinimo taisykles, nustatyto importo arba eksporto leidimo, arba reeksporto sertifikato, arba asmeninės nuosavybės sertifikato, arba kilnojamosios parodos sertifikato, arba pranešimo apie importą išdavimą arba bet kurio jų dublikato išdavimą	50 Lt

Šaltinis: LR Vyriausybės 2000 m. gruodžio 15 d. nutarimas Nr. 1458 „Dėl valstybės rinkliavos objektų sąrašo, šios rinkliavos dydžių ir mokėjimo ir gražinimo tvarkos patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2000, Nr. 108-3463

Mokesčių už valstybinius gamtos išteklius tarifai

Mokesčio už naudingąsias iškasenas tarifai

Eil. Nr.	Ištekliai	Matavimo vnt.	Tarifas Lt
1.	Anhidritas	m ⁽³⁾	1,52
2.	Dolomitas	m ⁽³⁾	0,65
3.	Durpės: mažaskaidės kitos	m ⁽³⁾	0,54 0,2
4.	Gintaras	kg	34,9
5.	Klintis	m ⁽³⁾	1,73
6.	Kreidos mergelis	m ⁽³⁾	1,13
7.	Molis: devono periodo triaso periodo kitas	m ⁽³⁾	0,98 0,65 0,39
8.	Opoka	m ⁽³⁾	0,9
9.	Sapropelis	m ⁽³⁾	0,85
10.	Smėlis moliui liesinti	m ⁽³⁾	0,33
11.	Smėlis stiklui gaminti	m ⁽³⁾	2,0
12.	Smėlis silikatiniams dirbiniams	m ⁽³⁾	0,3
13.	Kitas smėlis	m ⁽³⁾	0,25
14.	Žvyras	m ⁽³⁾	0,3

Mokesčio už vandenį ir statybinių gruntą tarifai

Eil. Nr.	Ištekliai	Tarifas Lt/m⁽³⁾
1.	Požeminis vanduo, išskyrus mineralinį	0,06
2.	Mineralinis vanduo	5,4
3.	Paviršinis vanduo pramonei ir žemės ūkiui	0,007
4.	Paviršinis vanduo kondensacinėms šiluminėms elektrinėms aušinti	0,0007
5.	Paviršinis vanduo žuvininkystei	0,0005
6.	Paviršinis vanduo hidroenergetikai	0,00003

Eil. Nr.	Ištekliai	Tarifas Lt/m⁽³⁾
7.	Paviršinis vanduo atominei elektrinei	0,001
8.	Statybinis gruntas	0,2

Mokesčio už medžiojamuosius gyvūnus pagal medžioklės plotų kategorijas

Medžioklės plotų kategorijos pagal tinkamumą medžiojamiesiems gyvūnams gyventi bei veistis		Metinis mokesčio tarifas Lt/ha
Kategorija	Charakteristika	
I	Lapuočių ir mišrūs lapuočių su spygliuočiais medynai (spygliuočių – iki 50 procentų)	1,8
II	Mišrūs spygliuočių su lapuočiais medynai (lapuočių – nuo 25 iki 50 procentų)	1,2
III	Mišrūs spygliuočių su nedidele lapuočių priemaiša medynai (lapuočių nuo 11 iki 24 procentų)	0,9
IV	Gryni pušynai su ne didesne kaip 10 procentų kitų medžių rūšių priemaiša	0,45
V	Laukai (žemės ūkio naudmenos ir krūmynai) Marijampolės apskrityje	0,3
VI	Laukai (žemės ūkio naudmenos ir krūmynai) kitoje Lietuvos Respublikos dalyje	0,25
VII	Vandens telkiniai	0,1

Mokesčio už naudingąsias iškasenas tarifai, kai ištekliai išžvalgyti paties mokesčio mokėtojo lėšomis

Eil. Nr.	Ištekliai	Matavimo vienetas	Tarifai Lt
1.	Anhidritas	m ⁽³⁾	1,34
2.	Dolomitas	m ⁽³⁾	0,59
3.	Durpės: mažaskaidės kitos	m ⁽³⁾	0,48 0,14
4.	Gintaras	kg	34,8
5.	Klintis	m ⁽³⁾	1,6

6.	Kreidos mergelis	m ⁽³⁾	1,00
7.	Molis: devono periodo triaso periodo kitas	m ⁽³⁾	0,92 0,54 0,33
8.	Opoka	m ⁽³⁾	0,8
9.	Sapropelis	m ⁽³⁾	0,79
10.	Smėlis moliui liesinti	m ⁽³⁾	0,27
11.	Smėlis stiklui gaminti	m ⁽³⁾	6,00
12.	Smėlis silikatiniams dirbiniams	m ⁽³⁾	0,24
13.	Kitas smėlis	m ⁽³⁾	0,19
14.	Žvyras	m ⁽³⁾	0,24

Šaltinis: Lietuvos Respublikos mokesčių už valstybinius gamtos išteklius įstatymas // Valstybės žinios. 1991, Nr. 11-274; 2006, Nr. 65-2382.

Anketa

Aš esu Aušra Januškaitė, Mykolo Romerio universiteto Strateginio valdymo ir politikos fakulteto Aplinkos politikos ir valdymo katedros studentė. Rašau magistro darbą tema „Aplinkos apsaugos institucijų išduodamų leidimų sistemos“.

Prašu Jūsų užpildyti šią anketa, kurios tikslas yra išsiaiškinti ir įvertinti Lietuvos Respublikoje išduodamų aplinkosauginių leidimų efektyvumą.

Pažymėkite Jūsų nuomone tinkamiausią atsakymų variantą, esant reikalui savo nuomonę pagrįskite arba įrašykite atsakymą.

Jūsų pageidavimu gauta informacija gali būti konfidenciali.

1. Jūsų atstovaujama institucija, skyrius.

.....

2. Ar, Jūsų nuomone, išduodamų aplinkosauginių leidimų kiekis yra pakankamas, kad kontrolė per juos būtų vykdoma efektyviai?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

3. Ar, Jūsų nuomone, vykdoma užtenkamai patikrinimų, kad būtų užtikrinta pakankama aplinkosauginius leidimus turinčių objektų kontrolė?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

4. Ar, Jūsų nuomone, tokie patikrinimai vykdomi pakankamai efektyviai?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

5. Ar, Jūsų nuomone, leidimų išdavimo procedūros yra tinkamos?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

6. Ar, Jūsų nuomone, leidimuose numatomos sąlygos jų turėtojams yra tinkamos?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

7. Ar, Jūsų nuomone, aplinkosauginė kontrolė vykdoma per leidimus yra skaidri?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

8. Ar, Jūsų nuomone, išaiškinami visi pažeidimai?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

9. Ar, Jūsų nuomone, skiriamos pakankamos sankcijos už leidimų sąlygų nesilaikymą?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

10. Ar, Jūsų nuomone, iš aplinkosauginės kontrolės per leidimus yra gaunama ekonominė nauda?

Įvertinkite:

1 ne	2 labiau ne nei taip	3 nei taip nei ne	4 labiau taip nei ne	5 taip
------	----------------------	-------------------	----------------------	--------

Kodėl taip manote?.....

.....

11. Ką, Jūsų nuomone, būtų galima keisti siekiant patobulinti aplinkosauginę kontrolę per leidimus? Įrašykite.

.....

.....

.....

.....

Dėkoju už sutikimą dalyvauti tyrime.

Apklausoje dalyvavusių aplinkos apsaugos ekspertų ir jų atstovaujamų institucijų sąrašas:

1. Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos vyresnioji specialistė Jolita Matulevičienė, tel. 8 315 56752, <http://ard.am.lt/VI/index.php>;
2. Kauno regiono aplinkos apsaugos departamento Miškų kontrolės skyriaus vedėjas Voldemaras Švėgžda, tel. 8 37 337511, <http://krd.am.lt/VI/index.php>;
3. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos atstovas*, <http://klrd.am.lt/VI/index.php>;
4. Klaipėdos regiono aplinkos apsaugos departamento Poveikio aplinkai vertinimo ir normatyvų skyriaus atstovas*, <http://klrd.am.lt/VI/index.php>;
5. Marijampolės regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos viršininkas Jonas Lažauninkas, tel. 8 343 97806, <http://mrd.am.lt/VI/index.php>;
6. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos vyresnioji referentė Evelina Girdvainytė, tel. 8 45 508962, <http://prd.am.lt/VI/index.php>;
7. Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento Poveikio aplinkai vertinimo ir normatyvų skyriaus vedėjo pavaduotoja Rūta Jarmolavičienė, tel. 8 45 514481, <http://prd.am.lt/VI/index.php>;
8. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos viršininkas Algimantas Lacis, tel. 8 41 596 420, <http://srd.am.lt/VI/index.php>;
9. Šiaulių regiono aplinkos apsaugos departamento Poveikio aplinkai vertinimo ir normatyvų skyriaus vyriausioji specialistė Jurgita Stankutė, tel. 8 41 596 415, <http://srd.am.lt/VI/index.php>;
10. Utenos regiono aplinkos apsaugos departamento Visagino miesto agentūros vyriausioji specialistė Nadežda Gordina, tel. 8 386 31534, <http://urd.am.lt/VI/index.php>;
11. Valstybinės aplinkos apsaugos inspekcijos Miškų kontrolės skyriaus vyriausiasis valstybės inspektorius Marius Ivanauskas, tel. 8 5 2333165; <http://vaai.am.lt/VI/index.php>;
12. Vilniaus regiono aplinkos apsaugos departamento Gyvosios gamtos apsaugos inspekcijos viršininkas Sigitas Mikėnas, tel. 8 5 2102567, <http://vrd.am.lt/VI/index.php>.

* Pageidavo, būti neįvardinti.

Aušra Januškaitė
2009 m. gruodžio 7 d.
+ 370 653 18950
ausra.januskaite@gmail.com